

Stiftelsen
Allmänna Barnhuset

NÄR ETT BARN VARIT UTSATT FÖR VÅLD

FÖRÄLDRARS BERÄTTELSE OM VÅLDETS
KONSEKVENSER OCH VÄGEN TILL STÖDINSATS

Johanna Thulin och Carolina Jernbro

Stiftelsen
Allmänna Barnhuset

Stiftelsen Allmänna Barnhuset © 2023

Döbelsgatan 50
113 52 Stockholm

Org.nr: 802000-1072

Tel: +46 8 679 60 78
info@allmannabarnhuset.se
www.allmannabarnhuset.se

ISBN: 978-91-86759-56-8

Utgivningsdatum: Januari 2023

Utgivare: Stiftelsen Allmänna Barnhuset

Författare: Johanna Thulin och Carolina Jernbro

Illustration & layout: Johan Andréasson, Hectornado AB

FÖRORD

Stiftelsen Allmänna Barnhuset har fått i uppdrag av regeringen att genomföra två studier om våld mot barn riktade till föräldrar; en webbenkätstudie och en intervjustudie. I webbenkätstudien deltog knappt tusen föräldrar och syftet var att undersöka föräldrars bruk av olika former av våld mot sina barn, attityder till våld i uppfostringssyfte, egen utsatthet för våld samt andra viktiga risk- och skyddsfaktorer för våld mot barn. Intervjustudien syftade till att undersöka erfarenheter av stöd till våldsutsatta barn och deras familjer utifrån ett föräldraperspektiv. Båda studierna har genomförts i samarbete med forskare från Karlstads universitet och Linnéuniversitetet. Det är resultaten från intervjustudien som presenteras i denna rapport. Resultaten från webbenkätundersökningen presenteras i en särskild rapport: Föräldraskap, våld och stöd. En nationell kartläggning.

I intervjustudien deltog 14 föräldrar och de bidrar med sina tankar och erfarenheter kring det stöd som de mött efter att det uppdragats att deras barn varit utsatt för en våldshandling. Deras barn har varit utsatta för våld av en jämnårig, en partner till föräldern eller av en förälder. Några barn har varit utsatta för fysiskt våld riktat direkt mot dem och/eller mot en förälder medan andra var utsatta för sexuella övergrepp eller försummelse. Flera barn var med om olika typer av våld.

Något som är tydligt i rapporten är att tillgången till stöd skiljer sig åt och att föräldrarna saknar kunskap om vart våldsutsatta barn kan få stödinsatser. Flera föräldrar har kämpat för att få stöd för sitt barn och de har gjort uppoffringar i sin vardag och sitt arbetsliv för att själva kunna finnas som stöd för barnet. Men i flera fall har professionella kontakter lyst med sin frånvaro. Föräldrarna har en bred syn på vad som avses med stöd, där information om var stöd kan finnas och ett omhändertagande bemötande där föräldern känner sig trodd räknas in som stöd. Deras intervjusvar bidrar med kunskap om hur stöd till familjer där våld mot barn förekommit kan förbättras.

Barnkonventionen är tydlig med barns rätt att skyddas från alla former av våld och erhålla rätten till insatser vid behov. Utifrån föräldrarnas svar har Sverige en bit kvar innan vi kan säga att vi uppfyller de åtagande vi lovat barn genom Barnkonventionen. Det är oacceptabla skillnader som lyfts fram. Alla barn har rätt till ett likvärdigt och adekvat stöd om de blir utsatta för våld.

Jag vill rikta ett stort tack till de föräldrar som delat med sig av sina erfarenheter i intervjuerna!

Cecilia Sjölander
Generalsekreterare
Stiftelsen Allmänna Barnhuset

INNEHÅLL

FÖRORD.....	3
INNEHÅLLSFÖRTECKNING.....	4
TACK.....	6
INLEDNING	7
Att söka stöd.....	8
Barn och föräldrars syn på stödinsatser.....	8
SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR.....	10
METOD	10
Urval och genomförande.....	10
Databearbetning.....	11
Studiens tillförlitlighet.....	11
Etiska överväganden.....	11
RESULTAT	13
Vägen till stöd.....	14
Avslöjandet/upptäckten.....	14
Erbjudande om stöd via professionella.....	15
Brist på kunskap om stöd.....	16
Att inte få stöd.....	17
Stödinsatser	20
Olika former av stöd.....	20
Stödets innehåll.....	22
Stödets betydelse.....	24
Fortsatt behov av stöd.....	26

Våldets konsekvenser för barnets mående	26
Barnets mående – efter händelsen.....	26
Barnets mående – efter stödinsats	27
Förälderns situation	28
Förälderns mående	28
Förälderns agerande	28
Stöd till föräldern	30
Önskan om ett tidigt och tydligt erbjudande om stöd till familjen	31
DISKUSSION	33
Avslöjande och upptäckt av våld	33
Behov av information om vart familjen kan vända sig	33
Våldets konsekvenser för barn och föräldrar	34
Behov av lättillgängligt stöd med fokus på helhet	34
När stödet brister	35
Att bygga en hållbar informations- och vårdkedja framåt	36
SAMMANFATTANDE SLUTSATSER	39
REFERENSER	40
BILAGA 1. INTERVJUGUIDE	44

TACK

Det är flera som bidragit till den här studien och rapporten på olika sätt.
Vi vill särskilt tacka:

Alla kollegor på Stiftelsen Allmänna Barnhuset som på olika sätt bidragit i processen och slutprodukten. Ett särskilt stort tack till Cecilia Sjölander, Åsa Landberg, och Amanda Nyberg.

Anna Nelson och Hans Elfström för hjälp att nå ut till verksamheter och föräldrar.

Alla föräldrar som tagit sig tid att delta i intervjuerna, era tankar och erfarenheter har varit otroligt värdefulla!

INLEDNING

Våld mot barn är ett utbredd samhällsproblem och kan ta sig olika uttryck. I den senaste nationella kartläggningen Våld mot barn svarade 24 % av de tillfrågade eleverna att de varit utsatta för fysiskt våld. Ungefär lika många elever uppgav att de varit utsatta för ett sexuellt övergrepp. Av eleverna svarade 16 % att de varit utsatta för psykiskt våld av en vuxen och 14 % uppgav att de upplevt våld mellan de vuxna i familjen (Jernbro & Janson, 2017). Sammantaget framkommer en bild där våld är relativt vanligt förekommande i många barns liv. Förövaren kan vara såväl en jämnårig som en vuxen, exempelvis en förälder. Att vara utsatt för våld innebär ökade risker för både psykiska och fysiska problem på både kort och lång sikt (Jernbro & Janson, 2017; Nilsson m fl., 2017). Men konsekvenser av våldsutsatthet kan minskas om barnet får tillgång till adekvat stöd och behandling (se exempelvis Thulin m fl., 2020). I den här studien har vi intervjuat föräldrar till barn som varit utsatta för våld om deras upplevelse av vägen till stöd och det stöd som barnet erhållit.

Att "skydda barn mot övergrepp, utnyttjande, människohandel och våld" är ett av FN:s hållbarhetsmål (mål 16:2). Sverige har genom sin lagstiftning ett, på pappret, starkt skydd för barn som utsätts för olika former av våld. Sedan den 1 januari 2020 är FN:s konvention om barnets rättigheter (fortsättningsvis barnkonventionen) en del av svensk lag. Konventionen kan sägas bygga på tre pelare – tre p, utifrån engelskans participation, protection och provision. Sammantaget innebär det att barn har rätt till delaktighet i beslut som rör dem, dvs att få information på ett sätt som de kan tillgodogöra sig och möjlighet att yttra sig i frågor som rör dem själva (participation, artikel 12). Protection avser bland annat att barn ska skyddas från "alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, misshandel eller utnyttjande, inklusive sexuella övergrepp" (artikel 19). Artikel 19 reglerar även att konventionsstaterna ska upprätta insatser som "syftar till att ge barnet och de personer som har hand om barnet nödvändigt stöd" (provision, Unicef, u å). Insatserna ska omfatta såväl förebyggande arbete, som identifiering av utsatta barn, rapportering samt undersökning och behandling. Utöver det slår artikel 24 fast att barn har rätt till bästa möjliga hälsa och tillgång till hälso- och sjukvård och rehabilitering (Unicef, u å). Utifrån Sveriges ratificering av barnkonventionen, och senare inkorporering i svensk lag kan detta inte ses som rekommendationer, utan bindande åtaganden.

Sverige förmår dock inte att fullt ut leva upp till artiklarna i konventionen och har fått återkommande kritik från FN:s kommitté för barnets rättigheter. Redan 2015 kritiserades Sverige för bristen på tillgängligt stöd och behandling för barn som varit utsatta för våld eller sexuella övergrepp (punkt 27a) (FN, 2015). Barnrättskommittén menar att barn ska ha rätt till sådant stöd eller behandling (punkt 28e). Vidare riktar kommittén kritik för att det finns allt för stora geografiska skillnader avseende stöd till utsatta barn. Sverige rekommenderas att säkerställa en likvärdighet i stödet (punkt 11 och 12) (FN, 2015). De lokala skillnaderna lyfts också fram i Slutrapport Utvärdering av Barnahus som genomfördes av Barnafriid på uppdrag av regeringen (Barnafriid, 2019). Barn som varit utsatta för våld kan ha kontakt med flera olika professionella aktörer så som bland annat barn- och ungdomspsykiatri, första linjen, socialtjänsten, barnskyddsteam och habilitering. Därtill

finns ideella organisationer och jourverksamhet (brottsofferjour, tjejjour och kvinnojour) (se även Stiftelsen Allmänna Barnhuset, 2019b).

Som ett led i att förbättra bemötandet av barn som varit utsatta för våld eller sexuella övergrepp har Barnahus inrättats runt om i Sverige. År 2018 fanns 32 Barnahus i Sverige, vilket ger att ca 85 % av alla barn i Sverige bor i ett område som har tillgång till ett Barnahus (Barnafrid, 2019). Vad som erbjuds inom de olika Barnahusen skiljer sig dock åt, särskilt avseende möjligheterna för stöd och behandling. Detta trots att samverkan inom Barnahus lyfts fram i en delredovisning till regering, här med betoning på stöd och vid behov insatser: "Målet för samverkan är att tillförsäkra barn som misstänks vara utsatta för brott rättstrygghet, gott bemötande och stöd samt vid behov omgående kris- och behandlingsinsatser." (Rikspolisstyrelsen, 2009 s. 4).

Sverige har en unik kunskapsbas gällande barns utsatthet för våld. Redan 1954 inleddes den så kallade Solnastudien, vilken följde barns hälsa och livsvillkor ur ett föräldraperpektiv då barnen var mellan sex månader och sexton år gamla (SOU 2001:18). Därefter har ytterligare fem nationella studier genomförts;

- **SUSA-studien (Studier av Utgångsläget inför den Svenska Anti-aga lagen) genomfördes 1980 (Edfeldt, 1985).**
- **Kommittén mot barnmisshandels kartläggning om barnmisshandel på uppdrag av regeringen, vilken genomfördes 2000 (SOU 2001:72).**
- **Nationell kartläggning av barnmisshandel som genomfördes år 2006 av Stiftelsen Allmänna Barnhuset i samarbete med Karlstads universitet på uppdrag av regeringen (Janson, Långberg & Svensson, 2007), en studie som sedan upprepats 2011 (Janson m fl., 2011) samt 2017 (Jernbro, Svensson, Landberg & Janson, 2018).**

I den senaste elevundersökningen uppgav 14 % av eleverna att de någon gång varit utsatta för fysiskt våld av en förälder (Jernbro & Janson, 2017). Barn som varit utsatta för någon form av våld uppgav i högre utsträckning att de mår sämre med mer koncentrationssvårigheter, nedstämdhet, sömnsvårigheter, oro och yrsel samt huvudvärk och, magont och sämre aptit (Jernbro & Janson, 2017). När det gäller sexuella övergrepp svarar var fjärde ungdom att de någon gång varit utsatta, varav 10 % varit utsatta för ett penetrerande övergrepp. Det är vanligast att bli utsatt av en jämnårig som inte räknas som pojk-/flickvän följt av att bli utsatt av en pojk-/flickvän (Svedin, Landberg & Jansson, 2021).

Att söka stöd

Ungefär en femtedel av alla ungdomar som varit utsatta för någon form av brott beskriver att de fått stöd med anledning av sin utsatthet (Cater, Andershed & Andershed, 2016). Av de elever som varit utsatta för grövre fysisk misshandel och/eller upplevt fysiskt våld mellan vuxna vid flertalet tillfällen uppgav 16 % att de hade behövt någon form av stöd men inte sökt det. Fyra procent hade sökt professionellt stöd men inte fått någon

respons. I gruppen hade 25 % av eleverna fått någon form av professionell hjälp, varav 12 procent uppgav att de var nöjda medan 13 procent uppgav att de inte var nöjda med stödet (Jernbro & Janson, 2017). Majoriteten av ungdomarna som varit utsatta för ett sexuellt övergrepp bedömde att de inte behövde professionellt stöd efter händelsen (89 % av pojkarna och 67 % av flickorna) men 6 % av pojkarna och 16 % av flickorna uppgav att de hade behövt stöd men inte sökt det (Svedin, Landberg & Jonsson, 2021).

I den nya nationella enkätstudien till föräldrar med barn 1-12 år (Jernbro & Thulin, 2023) svarade ungefär en femtedel av föräldrarna att de hade behov av professionellt föräldrastöd. Majoriteten hade fått stöd de var nöjda med. Ett fåtal hade fått stöd som inte hjälpt eller hade sökt stöd men inte fått något. I en tidigare föräldrastudie uppgav föräldrar att det var viktigt att det fanns föräldrastöd, men uppgav att de saknade information om vilket stöd som fanns tillgängligt (Jernbro m fl., 2018).

Det finns stora regionala skillnader i Sverige avseende tillgång till stöd efter att ett barn har varit utsatt för våld. Rädda Barnen (2022) menar att våldsutsatta barn tenderar att "hamna mellan stolarna" och inte får tillgång till stödinsatser efter att de varit utsatta för våld. En del kommuner kan erbjuda adekvata metoder med forskningsstöd, medan det i andra kommuner helt saknas riktade insatser (Rädda Barnen, 2022; SOU, 2015:55). Det regionala självstyret innebär att olika verksamheter kan välja hur de vill prioritera stödinsatser till våldsutsatta barn, vilket kan medföra att det kan saknas insatser inom barn- och ungdomspsykiatri för att möta målgruppens behov (se Almqvist m fl., 2018; Eriksson, 2018; Stiftelsen Allmänna Barnhuset, 2019a). Delbetänkande av utredningen Framtidens socialtjänst lyfter fram vikten av tillgängliga insatser med stöd i forskning, men också behovet av samordning mellan verksamheter som möter våldsutsatta barn (Eriksson, 2018).

Barn och föräldrars syn på stödinsatser

Ungdomar betonar vikten av att stödinsatser är utformade efter deras grundproblem, inte enbart utifrån de symtom som uppvisas. En del svårigheter som ungdomar kan lyfta rör strukturella faktorer kring stödet, så som att det är flera olika professionella inblandade, och att insatser kan vara tidsbegränsade eller kan fördröjas där ungdomen placeras i kö för att få tillgång till insatsen. Det kan skapa stress och en känsla av kontrollförlust (Cossar, Belderson, & Brandon, 2019).

Cater och kollegor lyfter fram tre kriterier för att utsatta ungdomar ska få stöd; det måste finnas ett tillgängligt stöd, de som behöver stödet måste veta om att insatserna finns och den utsatta måste välja att vilja ha respektive insats (Cater, Andershed & Andershed, 2016, s. 13). Vikten av information lyfts fram i flera studier, bland annat betonas vikten av att barn och unga får saklig och lättbegriplig information för att få de insatser de kan behöva, och som finns att tillgå, från socialtjänsten (Wilson, Hean, Abebe, & Heaslip, 2020).

Även föräldrar önskar tydlig information från socialtjänsten samt att få vara delaktiga i processer och beslut som rör deras barn (Arbeiter & Toros, 2017). En intervjustudie med mammor till barn som varit utsatta för sexuella övergrepp visar att få föräldrar känner till vilka insatser som socialtjänsten kan erbjuda. Vidare beskriver få föräldrar att de fått någon form av stöd utifrån egna behov, och önskar att stödet är mer holistiskt utformat för att möta hela familjens behov (Serin, 2021). Föräldrars stöd till utsatta barn är betydande för barnets läkande. Barnets våldsutsatthet påverkar också föräldern där föräldrar kan beskriva ökad stress och osäkerhet i hur de ska möta barnet efter en våldshändelse (Davies, Seymour & Read, 2001). Föräldrar kan beskriva att barn som varit utsatta för sexuella övergrepp visar mer ilska, oro och ångest. Barnen kan få sömnproblem, dra sig undan och få svårigheter i skolan. Föräldrar önskar adekvat stöd för barnet att bearbeta sina upplevelser, men också för egen del och för syskon. Deras egna önskningar rörde stöd i hur de på bästa sätt kunde stötta sitt barn, men också hur de skulle hantera sina egna känslor. En majoritet av föräldrarna uttryckte också att det utsatta barnets syskon var påverkade av vad som hänt (van Toledo & Seymour, 2016).

Sammantaget finns ett relativt gott kunskapsläge kring omfattningen av barns utsatthet ur ett nationellt perspektiv, från såväl ett barn- som föräldraperspektiv. Kunskapsläget gällande stöd till barn och upplevelsen av det samma ur ett föräldraperspektiv är dock svagare, inte minst gällande synen på tillgång till stöd. Den aktuella studien ämnar bidra med kunskap avseende föräldrars syn på det stöd deras barn erhållit med anledning av barnets våldsutsatthet.

SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

Syftet med den föreliggande studien var att undersöka erfarenheter av stöd till våldsutsatta barn och deras familjer utifrån ett föräldraperspektiv. Utifrån syftet följer följande frågeställningar:

- 1. Hur beskriver föräldrar att våldet mot deras barn upptäcktes? Vilka följder beskriver föräldrar att våldet mot barnet fick?**
- 2. Vilket stöd har barnet fått och vad är erfarenheterna av stödet utifrån föräldrarnas perspektiv?**
- 3. Vilket stöd önskar föräldrar till barnet, till sig själva och till familjen när det förekommit våld mot barnet?**

METOD

Urval och genomförande

För att besvara frågeställningarna kontaktades flera verksamheter som kommer i kontakt med föräldrar till barn som varit utsatta för våld. Det rörde sig exempelvis om Barnahus, socialtjänstens öppenvård, skyddade boenden, traumaenheter, socialtjänsters utredningsverksamheter samt personal som ger initialt krisstöd i metoden Efter barnförhöret. Information om studien e-postades till berörda verksamheter tillsammans med ett informationsbrev, med uppmaningen att lämna ut informationsbrevet till personer i den aktuella målgruppen. Inklusionskriterierna för deltagande i studien var att föräldern hade ett barn som varit utsatt för någon form av våld. Våldet kunde vara utövat av en vuxen eller en jämnårig, det kunde vara en närstående eller en främling för barnet. De föräldrar som var intresserade av att delta i studien meddelade antingen sin kontaktperson inom respektive verksamhet som förmedlade kontaktuppgifter, eller kontaktade självmant kontaktpersonen i informationsbrevet. Föräldrarna kontaktades sedan och fick mer information om studien. I de fall föräldern var fortsatt intresserad av att delta bokades tid för intervju. Totalt genomfördes 13 intervjuer med 14 föräldrar. Ett föräldrapar intervjuades tillsammans. Tio intervjuer genomfördes via zoom medan två intervjuer genomfördes vid personliga möten. En intervju som var planerad att genomföras via zoom ändrades under samtalet till telefon då det medgav bättre täckning för föräldern. Intervjuerna som genomfördes genom personliga möten ägde rum vid den enhet där föräldern och barnet erhållit stöd. Vid de två intervjuerna som genomfördes vid personliga möten medverkade en tolk. I båda fall var tolken välkänd av föräldern och hade tolkat merparten av de möten föräldern haft i samband med barnets insats. Intervjuerna tog mellan 45 minuter och 70 minuter. Vid intervjuerna användes en intervjuguide med frågeområden, se bilaga 1. Intervjuguiden fungerade som ett stöd med stor öppenhet för föräldrarnas berättande, vilket styrde följdfrågor och i vilken ordning frågeområdena kom upp. Exempel på frågeområden var typ av våldsutsatthet, upptäckt, vägen till stöd samt stöd. Ljudet från intervjuerna spelades in och transkriberades ordagrant.

I studien deltog tolv kvinnor och två män. Tolv var biologiska föräldrar (tio mammor och två pappor) medan två kvinnor var familjehemsföräldrar. I texten används termen föräldrar för samtliga intervjupersoner.

Databearbetning

Intervjuerna har transkriberats ordagrant och därefter analyserats med hjälp av kvalitativ innehållsanalys med ett induktivt angreppssätt, som innebär en förutsättningslös analys av föräldrarnas berättelser (Graneheim & Lundman (2004). Kvalitativ innehållsanalys är en analysmetod som kan användas för att identifiera kategorier och eventuella teman i texter så som utskrivna intervjuer. Analysprocessen startade med flera genomläsningar av de transkriberade intervjuerna. Därefter valdes meningsbärande enheter ut utifrån studiens syfte och frågeställningar. Dessa har sedan kodats och därefter grupperats till kategorier som sedan abstraherats som teman. Kategorier och teman har diskuterats mellan författarna.

Studiens tillförlitlighet

Studiens resultat bygger på 13 intervjuer med 14 föräldrar. Det är ett begränsat urval och studiens resultat gör inga anspråk på att vara generaliserande. Dock har vikt lagts vid att vara transparent vid redovisning av metod, analys och resultat, i syfte att öka tillförlitligheten. Resultatet bygger på de unika erfarenheter som de deltagande föräldrarna har, och citat har valts ut för att styrka analysens tillförlitlighet.

Etiska överväganden

Samtliga föräldrar tog del av ett informationsbrev. Det vanligaste var att föräldern fick den första informationen om studien av någon professionell eller någon i sitt nätverk. I informationsbrevet fanns information om studiens syfte och genomförande, liksom hur personuppgifter och ljudupptagningen skulle komma att hanteras. Föräldrarna fick också information om hur resultatet skulle komma att hanteras, och att de när som helst skulle kunna avbryta sin medverkan. Intervjupersonerna informerades om att deras uppgifter skulle avidentifieras, med undantag om de berättade något som föranledde att forskaren behövde göra en orosanmälning till socialtjänsten. I samband med den muntliga kontakten med forskaren som skulle genomföra intervjuerna gicks informationsbrevet igenom. För de intervjuer som skedde via zoom bokades en tid och föräldern uppgav en e-postadress dit inbjudan med zoom-länken kunde skickas. I samband med inbjudan bifogades informationsbrevet. I inledningen av intervjun visades rummet där forskaren satt, så att föräldern kunde se att ingen annan var närvarande och kunde ta del av informationen. Forskaren visade den ljudupptagningsenhet som spelade in ljudet.

En kortare genomgång av informationsbrevet inledde intervjun, där det poängterades att deltagaren när som helst kunde stoppa eller pausa intervjun, samt att personlig information skulle komma att avidentifieras.

Vid de personliga mötena visade forskaren ljudupptagningsenheten och beskrev syftet med den samma innan ljudupptagningen sattes i gång. Samtliga deltagare gav muntligt samtycke till att delta i studien, vilket framkom under inspelningen. Ett samtycke är dock inget som ska ses som bindande utan det är forskarens ansvar att bedöma att deltagaren mår bra och vill fortsätta intervjun så länge den varar. Ingen förälder uttryckte något obehag under eller efter intervjun och efter intervjun var det flera föräldrar som uttryckte att det var relevanta frågor och att det hade känts bra att delta och få möjlighet att prata om sina upplevelser. Intervjuer i forsknings-sammanhang kan ha olika syfte, och därmed olika karaktär. Den här studien fokuserade på föräldrars syn och tankar kring det stöd deras våldsutsatta barn erbjudits. Det var alltså föräldrarnas upplevelser som var i fokus. Vid eventuella oklarheter ombads föräldern förtydliga sina utsagor. Genom ett validerande förhållningssätt kan ett deltagande i en forskningsintervju bli ett sätt att få sina upplevelser erkända, vilket kan upplevas stärkande (se exempelvis Leira, 2002; Eriksson & Näsman, 2015).

Filer innehållande personlig information, så som ljudfiler och transkriberade intervjuer har förvarats i ett låst skåp. Det insamlade materialet används för forskningsändamål. Citat som används i resultatdelen har avidentifierats. Beskrivningen av intervjupersonerna ges endast övergripande för att minska risken för identifiering.

Studien har godkänts av Etikprövningsnämnden, dnr 2021-02234.

RESULTAT

Studiens resultat bygger på intervjuer med 14 föräldrar. Deras barn var mellan fyra och 17 år vid intervjutillfället. För några barn hade våldet skett under det senaste året, men för andra låg det längre tillbaka. Flera av barnen hade varit utsatta för flera typer av våld, och under en längre tid. När det kom till barnen som var placerade fanns det oklarheter i vad barnen varit med om, och därmed också längd och omfattning på våldsutsattheten. Tabell 1 visar de olika typer av våld som barnen varit utsatta för baserat på föräldrarnas berättelser.

TABELL 1. Översikt av typ av övergrepp barnet varit utsatt för*

Barn	Fysiskt våld av förälder	Fysiskt våld av jämnårig	Fysiskt våld från annan vuxen	Sexuella övergrepp/våldtäkt av jämnårig	Miss-tänkt sexuellt våld av förälder	Upplevt våld mot förälder	Omsorgs-svikt
1			X			X	
2				X			
3			X			X	X
4		X		X			
5				X			
6	X						
7			X				X
8		X					
9	X						
10			X			X	
11	X				X	X	
12	X				X		X
13	X					X	

* Uppräkningen utgår från föräldrarnas återgivande av barnens berättelser.

Den vanligaste formen var fysiskt våld, begått av en förälder, annan vuxen eller jämnårig. Även sexuellt våld och upplevt våld mot en förälder var vanligt. Fyra av barnen var utsatta för våld av en jämnårig. Tre flickor var utsatta för våldtäkt och/eller sexuella övergrepp av en person de kände till men som inte beskrevs som någon vän. En kille blev misshandlad av en jämnårig. Även där fanns en kännedom om vem personen var, men det var ingen som killen umgicks med. I samtliga fall fanns det således en relation till förövaren, om än den kunde vara yttlig. Flera barn var utsatta för flera typer av övergrepp.

Analyserna av intervjuerna har resulterat i 14 kategorier som grupperats till fyra teman: vägen till stöd, stödinsatser, våldets konsekvenser för barnets mående och föräldrarnas situation (tabell 2). Teman med tillhörande kategorier beskrivs i detalj nedan. Citat från samtliga intervjuer har inkluderats för att illustrera tolkningen.

TABELL 2. Schema över teman och kategorier

Tema	Kategori			
Vägen till stöd	Avslöjandet/upptäckten	Erbjudande om stöd via professionella	Brist på kunskap om stöd	Att inte få stöd
Stödinsatser	Olika former av stöd	Stödets innehåll	Stödets betydelse	Fortsatt behov av stöd
Våldets konsekvenser för barnets mående	Efter händelsen		Efter stödinsats	
Föräldrarnas situation	Föräldrarnas mående	Föräldrarnas agerande	Stöd till föräldern	Önskan om ett tidigt och tydligt erbjudande om stöd till familjen

Vägen till stöd

Det första temat berörde vägen till att få stöd med anledning av barnets våldsutsatthet. Flera föräldrar vittnade om en snårig väg, något som ibland bäst beskrevs som nattorientering utan vare sig pannlampa, karta eller kompass. För andra var processen lättare, men det var avhängigt av att de träffade professionella som kunde guida dem rätt.

När föräldrarna pratade om stöd eller beskrev stödinsatser uttryckte de en bred syn på vad som avsågs med stöd. Fler gånger återkom de till bemötande, där ett omhändertagande bemötande ansågs ha varit stödande. På motsvarande sätt lyftes känslan av att vara misstrodd som bristande stöd. Också att få information kunde räknas som stöd.

I temat Vägen till stöd återfanns kategorierna *avslöjandet/upptäckten*, *erbjudande om stöd via professionella*, *brist på kunskap om stöd* och *att inte få stöd*.

Avslöjandet/upptäckten

Barnets våldsutsatthet uppdagades på flera olika sätt. Tre av barnen berättade först för en kompis och två berättade i skolan. Men några av barnen som berättade för sin skolkurator eller kompis berättade i nära anslutning till det även för sin förälder. I de fall barnet bodde i familjehem berättade barnet efterhand om fler våldsamma tillfällen i sin ursprungsfamilj för familjehemmen. I utredningen som följde kom det upp flera våldshändelser barnet varit med om. I ett annat fall där det var våld mot en förälder och mot barnet larmades polis till platsen. En förälder beskrev hur barnets avslöjande skedde i etapper:

Nej, hon berättade faktiskt först för en kompis i [stadens namn] först, en nära vän på kvällen när hon skulle gå och lägga sig, först. Det var den allra första hon berättade för. Och sen så berättade hon för några klasskamrater i skolan och då "Det här måste ju du berätta." Och sen vet jag inte om det vart kuratorn där då som fångade upp henne och sen så var det i gång sen. Och sen kommer hon hem till mig sen då och berättar det här. Och då blir man i chock och

tänker "Men herre, lille vän.", känner man. "Gud, men du sa inget på kvällen." Jag förstår ... Så sa jag ju inte, men jag tänker för mig själv "Och här har du legat en hel natt." Alltså, och man bara går till skolan och inte sagt något förrän nu. Och jag tänker bara bära på det, tänker man. *Intervju 2*

Flera av föräldrarna berättade att de fick kännedom om barnets utsatthet i omgångar. Det kunde röra sig om barn som var placerade eller barn vars föräldrar var skilda på grund av våld mot mamman. För de mammor som anmält barnets pappa för våld i nära relation uppdagades det ofta i den följande sociala barnvårdsutredningen att barnet varit mer utsatt för våld än vad mamman tidigare förstått.

Direkt efter händelsen kunde det vara flera personer som barnet behövde prata med. Det skedde inte alltid på barnets villkor och kunde upplevas som pressande.

Till BUP ... kvinnokliniken, ja. För att hon var i den åldern att ... är hon ett barn eller är hon kvinna? Så hon fick berätta vad som hade hänt den kvällen först till poliserna som kom hem till oss, sen till sjuksystemen som tog emot henne, sen till läkaren, sen till en ny läkare på kvinnokliniken. Och sen så fick hon berätta det under polisutredningen och för psykologen. Så hon var så trött på att prata om det. Det blev nästan som att hon blev ännu mer utsatt efter att hon hade blivit utsatt, genom att behöva berätta, berätta, berätta. Men det måste man. Men ändå. *Intervju 5*

Erbjudande om stöd via professionella

Vägen till stöd såg olika ut i de olika familjerna. I en del fall skedde ett brott som föranledde att polis tillkallades till platsen. Där blev polisen den initiala ingången till stöd. Flera av föräldrarna som haft kontakt med polisen berättade hur polisen förmedlat kontaktuppgifter till olika stödverksamheter, och därigenom informerat föräldrarna vart de kunde vända sig.

Ja, jag fick då ifrån polisen på natten fick jag in några telefonnummer dit jag kunde vända mig. Och sen sa de att jag med [barnets namn] att jag kunde vända mig till ... jag tror de sa BUP, tror jag. Ja. Och sen ... men ... Ja, jag såg direkt på det att hon behöver hjälp. För att hon ville inte vara ensam, hon ville sova med mig, hon kunde inte vara ensam hemma, vare sig på morgonen, mitt på dagen eller på natten, eller kvällen menar jag. Och hon var inte ute med kompisar på samma sätt. /.../ Så att då kände jag att, nej, nu måste jag ta tag i det här. Så att då ringde jag till BUP här i [stadens namn]. Men de sa att de inte kan hjälpa mig, utan då behöver jag hänvisa till ... ja, vad det nu hette, något annat. Men då ringde jag dit och då sa de där att, "Ja, men frågan är om inte det här är ... Jag tror ni har rätt att komma till Barnahus". Och sen skulle de grotta i det och återkomma och så gjorde de det dagen efter genom ... Det gick jättefort allting. Då sa de det att, "Ni har rätt till Barnahus. Och vi tycker att det är ... För där är det professionellt med just såna här saker. Så att ni kommer få komma dit" vilket vi fick då. *Intervju 1*

I de fall föräldrarna beskrev en kontakt med polisen i samband med att brottet uppdagades uttrycktes ett bra stöd där polisen gett broschyrer om exempelvis Barnahus men också kört barnet och en förälder till sjukhuset. Bemötandet från polisen i den initiala händelsefasen beskrevs i flera fall som omhändertagande.

Ja, det har jag minne av att det var så. För jag kände att vi bara hängde på. Och jag känner faktiskt ... Där och då så känner jag att man fick väldigt mycket hjälp. Man behövde inte leta själv, utan man fick ... ja, det sköttes ... Ja, man behövde inte tänka så mycket, utan man fick hjälp så där att hit och dit och hit och ... alltså så där. Ja. Så det tycker jag ... Ja, det var polisen som fixade det där med första kontakten. *Intervju 2*

Andra föräldrar som haft kontakt med polisen i samband med att brottet uppdagades beskrev hur de önskat att polisen just haft rollen som informationsgivare, att de som föräldrar skulle fått mer information i ett tidigt stadi. En förälder beskrev hur de önskat tydlig information, och att någon haft ansvar att stämma av med familjen vad de behövde under den tid som följde våldshändelsen:

Jag skulle säga ganska omgående. För att det är... Fötterna slås faktiskt undan från en när man står där på sjukhuset med en son som ska till röntgen för att de tror att han har fått en hjärnblödning. Redan där. Jag skulle önska att poliserna kanske skulle, du vet så här, "Okej, så här gör vi när det kommer in en familj som har blivit utsatt för brott. Ni kommer få kontakt. Vi hör av oss till er" och sen att man får en kontaktperson som kanske hjälper en sen. "Vad behöver ni hjälp med?" Då hade jag sagt, "Jag vill träffa likasinnade. Jag vill bara höra är det någon annan som känner de här känslorna som jag känner". Sen skulle jag vilja fånga upp [barnets namn] så att han får traumastöd på en gång, och sen inte glömma [syskon]. Det tror jag. *Intervju 8*

I de fall det fanns misstankar om att en förälder utövat våld mot barnet hade det gjorts en orosanmälan till socialtjänsten. På så sätt kallades föräldrarna till socialtjänsten. Ansvarig socialsekreterare erbjöd där familjebehandling för barnet och föräldrarna, i båda fallen Kognitiv Integrerad Behandling vid Barnmisshandel (KIBB). Några barn som upplevt förälders våld mot annan förälder fick insatsen Trappan. I de här fallen var det socialsekreteraren som i samband med utredningen föreslog stödinsats för barnet eller familjen.

Ett par av intervjupersonerna var familjehemsföräldrar och hade således en upparbetad kontakt med socialtjänsten. Socialtjänsten kunde då vara ett stöd i att trycka på för att barnet skulle få mer insatser.

Brist på kunskap om stöd

Det var vanligt att föräldrarna uttryckte en brist på kunskap kring vilket stöd som fanns tillgängligt för dem och deras barn. Det innebar en svårighet att navigera och veta vart de skulle vända sig.

För jag ringde nästan hela tiden om att jag behöver hjälp, jag behöver hjälpmedel för mig och för mina barn. Så jag tror att om jag inte hade tjatat mig fram till det så skulle jag nog inte fått något sänt. /.../ Nej, jag visste ingenting. Jag visste inte ens om det fanns någon familjerätt eller någonting. Jag visste det finns ... socialen är det enda. Inget annat. *Intervju 13*

Det var vanligast att föräldrarna hade hört talas om barn och ungdomspsykiatri (BUP) och sökte stöd där. Flera föräldrar uttryckte att de blev nekade stöd via BUP och det var då få som visste vart de skulle vända sig. Nästan ingen förälder uppgav att de hade hört

talas om Barnahus. Även om det fanns någon förälder som genom sitt arbete hade hört om verksamheten var det ingen som tänkte att de själva kunde få stöd och hjälp därifrån.

Nej, aldrig hört att det fanns något som hette så. Jag trodde det var någon ... Jag trodde jag hörde fel första gången hon sa det. Jag tänkte "vadå Barnahus, vad är det?" Liksom som förr. /.../ Ja, lite ... typ fattigbarnhem kanske, som förr i tiden, eller något sånt där [skratt]. Det var första reaktionen. Intervju 4

Föräldrarna kunde beskriva att det kändes obehagligt inför mötet på Barnahus då de inte visste vad som väntade dem. En del skuldbelade sig själva för att inte ha märkt vad barnet varit med om och var rädda att bli dömda som dåliga föräldrar.

Nej, aldrig. Ingen erfarenhet utav det. Jag visste inte. Jag tyckte det var lite läskigt att gå dit första gången, för jag visste inte riktigt vad det handlade ... eller, vad det var. /.../ Jag var väl mest rädd att de skulle döma ut mig. Intervju 12

Att inte få stöd

Trots att några föräldrar fått kontaktuppgifter av antingen polis eller sjukvårdspersonal var det inte alltid de kom vidare när de sökte det aktuella stödet.

Ja, det var via Barnhuset. Där var det psykologer, antar jag. Och det var där det fallerade när jag ... vi var där några gånger på polisförhör. Och så skulle vi prata med någon, men så var det en som var sjuk. Och sen när jag ringde och skulle boka tid så svarade de inte. Och sen så ringde jag till växeln och sa "Jag får inte tag på den här personen". Och då skulle de lämna ett meddelande på skrivbordet så att hon visste att hon skulle ringa upp, i stället för att jag skulle jaga. Och jag hörde aldrig någonting mer. Så där någonstans tog det stopp. Intervju 5

Föräldrarna kunde beskriva hur de återkommande försökte kontakta barn- och ungdomspsykiatrien för att få stöd för sitt barn.

Förälder: Jag har jagat ... Här kommer nackdelen. Jag har jagat psykolog på habilitering på BUP, ja, slagit näven i bordet och försökt gjort allt för att han ska få en psykologkontakt, men vi har inte fått än en psykologkontakt. /.../

Intervjuare: **Och hur lång tid är nu detta då sen det hände?**

Förälder: **Ja, men det är tre år sen. Intervju 8**

Det finns föräldrar som beskrev hur de sökte BUP när deras dotter haft ett självskadebeteende, ännu en gång efter att dottern försökt ta sitt liv och hamnat på akuten, för att slutligen försöka igen när dottern varit utsatt för en våldtäkt. Ingen av gångerna hade BUP bedömt att det varit ett ärende för dem.

Då ringde vi ju BUP och då fick vi kalla handen. Och det tog ju månader innan du fick kalla handen. Och sen familjerådgivningen och sen råd och stöd. Alltså det tog ett halvår innan vi fick komma någonstans. /.../ Alltså jag ... ja, man blir jättebesviken faktiskt så där. Det är svårt att vara förälder. *Intervju 4*

Flera av föräldrarna var inne på om det är en budgetfråga som styr bristen på stöd och hur det kan bli för de barn som inte har så resursstarka föräldrar som kan föra deras talan.

Och jag känner ändå så här, jag har varit en ganska driven mamma, jag har kontaktat skolan, jag har jagat psykologer, du vet, jag har verkligen kämpat och så tänker jag på de som kanske inte har språket, som kanske inte förstår vilka rättigheter vi har i samhället. Nej, men de ... Det är kört. Jag är hemskt ledsen, men det finns ingen samhällsstruktur som fångar upp oss. *Intervju 8*

En av föräldrarna beskrev en ökande oro för barnets mående och brist på stöd och hjälp från kommunen. Till slut såg hon ingen annan utväg än att flytta och hoppades på bättre stöd i en annan kommun. Det var ett beslut som förde med sig flera avvägningar, och också innebar att lämna miljöer och personer som fungerat som en trygghet för barnet.

Då tänkte jag så här. "Nej, vi har bott här i [kommunens namn] i nio år". /.../ Så att jag tog nu ... Nu var det droppen. För jag har sett [barnets namn], hon mår så dåligt. Men jag menar, ingenting fungerar, och hon mår dåligt. /.../ Och jag vacklade lite innan jag bestämde, för att jag ville att alla mina barn ska vara med på det då. /.../ Och då flyttade vi. Nu får det vara nog. De lyssnar inte på mig, de lyssnar inte på [barnets namn]. Om nu det här ... [skolkuratorns namn], hennes skolkurator, fick henne att öppna upp det här med det sexuella, vad hennes pappa hade gjort. Hade vi bott kvar så kanske [barnets namn] inte hade öppnat upp sig så fort. Då kanske det hade fortsatt. Vad vet jag, vad som har hänt mer eller vad som kunde ha hänt. *Intervju 12*

Flera föräldrar brottades med känslan av att inte bli trodd av myndigheter. Känslan av att inte bli trodd var tydligt kopplat till ett missnöje med bemötandet. Samtliga kvinnor som varit utsatta för våld i nära relation och hade barn med den våldsutövande mannen beskrev att de hade mött svårigheter i kontakten med socialtjänsten. Deras barn hade upplevt våld mellan föräldrarna och det hade därefter också framkommit misstankar om att barnet varit utsatt för våld av sin pappa. Trots det bedömde mammorna att socialtjänsten inte såg deras barn som brottsoffer. Socialtjänsten ska värna barnets säkerhet, men ska också bedöma möjligheterna till kontakt med båda föräldrarna. Kvinnorna i den här studien uttryckte att den senare logiken hade företrädde framför barnet säkerhet och skydd mot fortsatta övergrepp. I ett av fallen beskrev en kvinna hur hon blivit hotad med vapen av barnens pappa, inför barnen. Trots att hon försökte beskriva våldet och hoten för socialtjänsten tyckte hon inte att de tog hänsyn till barnens rädsla utan påtalade vikten av umgänge:

I början var det jättefrustrerande med socialen. De var jättegulliga och så, men jag tyckte inte att de förstod egentligen situationen, hur den var. Jag var jättejättefrustrerad där ett tag när de säger liksom "jo, men det är deras pappa, han har ju en rätt att träffa dem" och sånt. Och det var nästan som att "jo, fast vi har ... Ja, vi fattar, du har gått igenom det, men du måste ändå träffa honom oavsett vad han gör." Det var liksom det bemötandet. Och det var så frustrerande. Och detta hände ju i princip samtidigt som det var det här med hon, /.../ kvinnan som var på nyheterna, när hon tog barnen och hoppade framför tåget. Och då sa jag till dem, jag bara "vill ni verkligen att detta ska hända? Och det är inte att jag ska göra det, utan han kommer att göra någonting. Då ger ni honom all makt. Han har hotat mig med pistol. Våra barn var där. Och det känns inte som att ni har barnen i åtankarna för fem öre. Om ni vill att jag tvingar mig själv och våra barn att träffa honom ..." Och de trodde ju inte på det här som jag sa, att [barnets namn] går runt och säger de här orden. Så efter det så hade de den här intervjun med henne. Och då insåg de allvaret när hon satt och berättade allt. Och då bad de om ursäkt och sa liksom att de inser vad det är som har hänt och allt det här. Men att de har vissa punkter som de måste checka av. Jag sa ... för det är inte okej att checka av punkter, detta gäller någons liv. Det går inte bara "vi måste göra så här", utan ni måste liksom ändå tänka på situationen och vad man har gått igenom. Ni ska ju vara ett stöd för mig och mina barn. Jag ska kunna lita på att jag har er där. Och det har inte känts så i början. Men efter det att jag liksom skrek och allt det här, då vände det. Det blev mycket bättre.

Intervju 13

Vägen till stödet såg olika ut i de olika grupperna. Svårigheten att nå fram till BUP har belysts. Vad gäller socialtjänsten beskrevs inga svårigheter att få kontakt, däremot beskrev föräldrar som varit utsatta för våld av barnets andra förälder en svårighet att bli trodd och få stöd i att se barnet som brottsoffer. Det blev ett hinder på vägen för att få stöd. Det framkom starka berättelser om misstankar om våld och sexuella övergrepp mot barnet, som även ska ha framkommit genom orosanmälningar från tredje part, men där föräldrarna beskrev hur socialtjänsten menat att de ska se till att verkställa ett umgänge. Föräldrar kunde beskriva hur socialsekreterare månade om att vara neutrala, och påtalade detta för föräldern, men inte tycktes förmå kombinera det med att visa empati för det föräldern berättade. I ett fall såg föräldern ingen annan utväg än att byta kommun för att få, vad hen beskrev som, en rättssäker handläggning av barnets behov. Här fanns en stark oro hos föräldern att bedömas som samarbetsovillig och därmed förlora vårdsnaden om sitt barn. I två av fallen beskrev föräldrarna att handläggningen lett till att kommunerna IVO-anmälts, varav det ena fallet av en kollega från annan avdelning inom socialtjänsten.

Stödinsatser

Även om vägen fram till stöd var snårig för flera familjer så beskrev de flesta föräldrar att de slutligen fått någon form av stöd. I temat rymdes kategorierna olika former av stöd, stödets innehåll, stödets betydelse och fortsatt behov av stöd.

Olika former av stöd

Föräldrarna beskrev att de kom i kontakt med olika yrkesgrupper i samband med stödinsatser. Under rubriken Erbjudande om stöd via professionella beskrev föräldrarna vikten av ett tidigt erbjudande om stöd, ofta genom polisen. I ett senare skede kunde stödet ges via socialtjänstens öppenvård, BUP eller Barnahus, se mer i kategorin under rubriken Stödets innehåll.

Skolan kunde också vara en viktig arena som de flesta föräldrar försökte förhålla sig till. Beroende på stöd eller samarbete med skolan sågs verksamheten som en resurs eller en plats som förvärrade situationen för barnet. I de fall barnet varit utsatt för ett brott av en jämnårig var skolans betydelse särskilt påtaglig. Föräldrarna gav uttryck för att skolans förmåga att skydda barnet från gärningspersonen och hans (i samtliga fall där gärningsmannen var en jämnårig var det en kille) vänner räknades som stöd. Det signalerade huruvida skolan tog situationen på allvar. Samtliga föräldrar till de barn som varit utsatta av en jämnårig, men även andra föräldrar, uttryckte behov av anpassningar i skolan, eller att deras barn hade behövt byta skola. Föräldrarna önskade förändrade scheman för raster och måltider, men det fanns också fall där föräldrarna sett att barnet hade behövt byta skola. Även om gärningspersonen inte fanns i skolmiljön var det ändå ofta viktigt för föräldrarna att ha ett samarbete med skolan. Många gånger var det föräldrarna som fick påtala för skolan vad barnet behövde för att känna sig trygg i skolmiljön.

Nej, vi ... Det enda med skolan, det är att vi ordnar det här så att hon slipper ha lektion tillsammans med honom. Och sen har jag verkligen sagt till ordentligt nu att alla lärare ska förstå att hon behöver ... hon ska ha tillåtelse att gå ifrån lektionen om det är så. Och sen har vi bestämt att eskalerar det på något sätt eller ... då har vi en kontakt, jag och kurtorn. Men annars har hon rätt att göra det, om hon känner att hon inte orkar. Då får hon gå ut i korridoren eller i ett grupprum och sätta sig och jobba i stället. Intervju 4

I något fall fanns en klar hotbild mot barnet och skolan behövde vara delaktig i att skydda barnet från våldsutövaren. Skoldagen kunde då behöva anpassas utifrån denna hotbild. Några barn behövde också skjuts till skolan för att överhuvudtaget våga gå dit.

Och när vi började skolan igen så hade [barnets namn] hot på sig. Så att han fick en resurs som fick följa honom och han fick sitta längst inne i klassrummet med neddragna persienner. De hade låst ytterdörren så att inte de här killarna skulle komma in och plocka honom under skoltid när de visste att han fanns där. Så att det var ett fruktansvärt trauma för [barnets namn]. Han är livrädd egentligen för den här kommunen och den här skolan. Han fick post-traumatiskt stressyndrom bara av att se skolan och har det än i dag i den här kommunen. Han är rädd. Intervju 8

Flera föräldrar beskrev hur det var viktigt för dem att känna att skolan tog ansvar för barnets mående och säkerhet. De gjorde anpassningar hemma för att stödja barnet, men när det kom till skolan var de tvungna att lita på att skolan såg allvaret i situationen och mötte upp barnets behov.

Det var mer jag, för [barnets namn] fick via Snapchat hot från kompisar som hade hört att du vet så här. "De är fortfarande arga på dig. Ser de dig, [barnets namn], då kommer de ta dig igen" och du vet. Så att jag kallade till möte i skolan och sa, "Det här har [barnets namn] råkat ut för under sommaren. Nu kommer ni. Jag har haft ansvar för honom hela sommaren och haft stenkoll. Nu får ni ... Nu lämnar jag honom hos er och nu får ni ha koll på honom. Och kommer det några ... ni måste vara beredda". *Intervju 8*

Stödet i skolan innebar till stor del att det fanns någon i skolan som visste vad barnet varit med om, och som barnet kunde vända sig till vid behov. Det var oftast en mentor eller skolkurator. Några av barnen kunde drabbas av ångestattacker eller få svårt att koncentrera sig och föräldrarna ville känna att det fanns resurser runt barnet när de själva inte var i närheten.

I föräldrarnas berättelser fanns ett spann från att de mötte ett ointresse från skolan där skolan inte gjorde några anpassningar för barnet till att barnet en period fick en elev-assistent som successivt slussade tillbaka barnet in i klassen. För vissa föräldrar blev stödet från andra aktörer som socialtjänsten, BUP eller Barnahus viktigt i kontakten med skolan. Genom att andra professionella var med på möten i skolan förstärktes bilden av barnets behov och skolan upplevdes mer villig att göra anpassningar. I de fall där föräldrarna upplevde att skolan ställt upp för barnet och gjort anpassningar hade det bidragit till barnets läkningsprocess och att barnet snabbare kommit tillbaka till ett fungerande skolarbete.

Vi fick i väg henne till skolan, men hon ringde kanske efter en timme "Mamma, jag kan inte. Jag vill åka hem. Jag vill åka hem. Jag vill inte vara här. Jag klarar inte det. Jag kan inte ..." så där. Så då fick vi ta kontakt med skolan igen och sen så fick hon nästan lite specialundervisning. Hon fick ha en egen assistent, kan man säga, bredvid sig hela tiden. I ett eget rum. Så skolan, på sätt och vis, känner jag tack och lov att de har lyssnat och tagit till sig allting. Så att jag känner att de kunnat ... de har gjort precis så mycket de har kunnat ... De kunde lika gärna ha struntat i henne och ... Men de har faktiskt lyssnat och gjort så mycket de kan för [barnets namn] skull, faktiskt. Och släppt mycket runt omkring för att hon ska få så bra som möjligt. /.../ Hon kunde nästan vara halvtid i skolan. Halvtid i skolan och sen fick hon gå hem och jobba med uppgifter hemma. För när hon kom hem så kände hon "Här är min frizon. Nu mår jag bra." Och det var bara i skolan. Ingen annan stans som hon kände den här känslan. Utan det kom just i skolan. /.../ Vi fick skraddarsy hennes sista termin, kan man säga, för att hon skulle klara ut. *Intervju 2*

I några fall beskrevs rättsprocessen som ett stöd för barnet. Men det var uteslutande i fall där våldet hade polisanmälts, lett till åtal och en fällande dom. I de fallen kunde barnet känna att hen fått upprättelse och blivit trodd.

Ja, han fick upprättelse i det. Han blev dömd. Det blev skadestånd och han fick se att processen där faktiskt fungerar. Man får inte slå någon. Då blir det en rättegång. Då blir det en rättslig process. Det blir rättegång och gärningsmannen blir dömd. Du vet. Någoting fungerade i samhället. Och att det blir en slags trygghet. *Intervju 8*

Om barnet inte kände sig trodd önskade föräldern att de inte hade polisanmält våldet. Flera föräldrar ifrågasatte rättsprocessen och bristen på kunskap och stöd i den samma. I det fall gärningspersonen var minderårig fick de på grund av sekretess ingen kunskap om hur samtal gått med personen och huruvida det fanns någon ånger för vad han gjort. Även i de fall där det var en förälder som var misstänkt kunde den andra föräldern ifrågasätta varför stödbevisning inte användes och varför ärende lades ner utan att förhör hölls med den misstänkta (utifrån föräldrarnas kunskap om ärendet).

[Det är] [barnets namn] som har varit på förhör, det är [barnets namn] som har varit på polisförhör nu på Barnahus. Hon har varit på förhör med familjerätten. Det är hon som tar den smällen, det är hon som blir förhörd. Han blir inte förhörd. De gjorde inte en grundlig utredning på honom sist. *Intervju 6*

Stödets innehåll

Det var en stor variation på det stöd som barnen har erhållit. BUP och socialtjänst står som de främsta aktörerna, ibland inom ramen för samverkan i ett Barnahus. När barnet hade fått stöd via Barnahus fanns det möjlighet för föräldern att samtidigt få avlastning i form av eget samtalsstöd. På Barnahus var i regel två behandlare engagerade i ärendet, där en träffade barnet och en behandlare träffade föräldern. I slutet av behandlingen var alla tillsammans. Det var ett arbetssätt som var mycket uppskattat av föräldrarna. Stödet som erhållits från Barnahus beskrevs som kvalificerat där barnet ofta fått tillgång till traumabehandling.

Nej, men det har ... Det är nog bara styrkor eller så att jag känner att det var ... det kändes bra att vi kunde sitta alla fyra och [barnets namn] och jag öppet kunde prata med varandra och till psykologerna där om upplevelsen och jämföra. Och i slutändan så hade vi liknande synvinkel på det. Jag ser ingen svaghet i att vi satt alla fyra, utan jag tyckte bara det var positivt att man gjorde det från första stund. Dels blev det en trygghet för [barnets namn] att man satt tillsammans först och inte bara att hon fick gå i väg med någon främmande och sitta där och prata och att jag får sitta med någon i ett annat rum. Utan det blev en lugn och mjuk start för [barnets namn]. Så det var jättebra så. *Intervju 1*

Föräldrar lyfte fram hur olika självskattningsformulär varit till hjälp för att klargöra barnets mående och vilka framsteg som skett i behandlingen. Några föräldrar tog upp vikten av att behandlarna var tydliga med att sätta ord på vad barnet varit med om. Det kunde handla om att benämna en våldtäkt som en våldtäkt och synliggöra var ansvaret låg. Även i familjer där det förekommit våld från en förälder lyftes vikten av att prata om begrepp och dess innebörd. Föräldrar som själva utövade våld kunde uttrycka att de i insatsen fått hjälp att lära sig föräldrastrategier som hjälpte deras barn, och var fria från våld.

Jag tyckte det var väldigt tydligt med ... ganska tydligt i programmet när vi fick frågan vad våld är. Där det blev så oerhört tydligt hur skilda syner jag och barnens pappa har på det. Där jag beskrev att det är allt från att ... jag kommer inte ihåg exakt hur jag uttryckte mig nu, men någonting som har med att man inkräktar liksom på den personens integritet, och att man fick känna ... man känner att det känns inte bra för en. Medan han var ju helt "ja, men då är det knytnävsslag". Det var verkligen jättestor kontrast. Och det blev väldigt bra att börja där. Att kunna se hur man ser på olika begrepp /.../ Ja, något formulär man fick fylla i och så där, göra skattning på, det var så många olika delar som gjorde det tydligare för oss. *Intervju 6*

Socialtjänsten gav stöd i form av Trappan-samtal till barn som upplevt våld i hemmet och Kognitiv Integrerad Behandling vid Barnmisshandel (KIBB) i de fall det var en förälder som utövat våldet. Föräldrarna som erhöll KIBB var nöjda med att insatsen vände sig till både dem och deras barn och beskrev hur de som föräldrar fått en större förståelse för barnet men också fått andra verktyg i sitt föräldraskap.

Det som de har stöttat oss med jättemycket. Att "Ja, men /.../ [vad] hade du kunnat göra i detta på ett annat sätt? Vad hade ni kunnat göra?" Se det utifrån olika perspektiv och leka med tanken att situationen är annorlunda. Eller att man hade fått göra om situationen. *Intervju 6*

När det gäller Trappan-samtal var föräldrarna nöjda med att barnet blivit lyssnat på och fått möjlighet att prata.

Flera föräldrar lyfte fram vikten av att barnet fått möjlighet att bearbeta den traumatiska upplevelsen.

Jag tyckte det var bra. För hon kunde trycka på de ömma punkterna hos honom, även de jobbiga sakerna han skulle prata om. Och det kunde han till sist prata om och tömma ur sig, få det ur sig. Och det tyckte jag var bra, att det är bra att han får det ur sig. *Intervju 10*

Föräldrarna beskrev också vikten av att behandlarna haft olika verktyg för att möta deras barn. Det kunde handla om samtalsstrategier, att ta hjälp av självskattningsformulär för att kartlägga barnets erfarenheter och mående, men också att använda lekredskap för yngre barn.

Det jag vet är ju att de leker med varandra. De har lite leksaker. Det fanns ... Jag tror en av första gångerna var med socialen när det var intervjun där. Och där är de typ i samma rum. Då finns det såna trädockor. Då hade hon automatiskt gått fram till de här trädockorna och tagit en blå docka och en röd docka och sen gjort så att den blåa dockan slår den röda och sa typ "det här är vad pappa gör till mamma". Och sen finns det några kort också med någon björn som är ledsen, gråter, arg. Och då hade hon tagit den arga skrikande björnen och sagt "det här är pappa". Och sen tagit den gråtande björnen och sagt "det här är mamma när pappa gör detta". Och de ritar mycket vet jag. Har lite så här att hon får lite godsaker så att de släpper loss. Men annars vet jag ingenting om vad de gör egentligen där inne. Och jag sitter utanför och väntar i en timme. *Intervju 13*

De två föräldrar som intervjuades i egenskap av familjehemsföräldrar beskrev ett gott samarbete med socialtjänsten. De fick stöd i att föra fram barnets behov till andra aktörer och behövde inte alltid själva vara de som aktivt sökte stödet och ensamma höll i kontakterna. Socialtjänsten bidrog också på olika sätt till att försöka öka barnets välmående, genom att förmedla den kunskap de hade till både barn och familjehemsföräldrar.

Men som komplement, kan man väl säga, så har socialtjänsten börjat ... förhandlar om det här att lägga hennes livspussel, och den här tidslinjen man behöver göra för att hon ska förstå sitt liv och vad som har hänt. För det har hon liksom ... Jag tror att det är ganska rörigt för henne, det är som ett uppochnervänt pussel varför hennes liv har blivit som det har blivit. Så det tycker jag skulle vara jätteviktigt. Men för att börja någonstans så har i alla fall socialtjänsten börjat skriva ner ... Till varje gång hon kommer till oss så tar hon med sig ett brev med lite bakgrundsinformation. Så att hon har fått ett brev om sin mamma, och ett brev om sin pappa.

Intervju 7

Stödets betydelse

Föräldrarna beskrev det stöd som erhöles som värdefullt och hjälpsamt. Bemötandet lyftes fram som den enskilt viktigaste faktorn, tillsammans med att som barn och föräldrar bli lyssnad på.

Ja, men det är väl ... Dels säger jag att alla har varit så fantastiskt gulliga, tycker jag. Alltså alla, Barnahus, polis, alla har varit väldigt ... speciellt mot [barnets namn] och sen mot en annan med, att man har blivit bemött och sedd och lyssnad på. /.../ Ja, det jag tror mest är väl kanske ändå hur man blivit lyssnad på och trodd på hela tiden, tycker jag. Det är väl det viktigaste att ... Ja, att man ... det jag säger, det lyssnas på, och de tror på vad jag säger. Det har väl varit det viktigaste faktiskt. *Intervju 2*

Föräldrarna beskrev vikten av att barnen hade någon som lyssnar på dem och tog barnens berättelse på allvar.

Men hon tycker ju om den hon pratar med om man säger. Hon kändes bra, sa hon. Det kändes bra att få prata med henne. *Intervju 4*

Flera föräldrar lyfte också fram vikten av att professionella visade omsorg, och ibland gjorde mer än vad som krävdes av dem. Det visade sig oftast genom att någon ringde ett extra samtal, för att ge information eller bara för att stämma av hur familjen mädde. Föräldrarna önskade att de professionella uppmärksammade barnets hela situation, inklusive hur barnet kunde få förutsättningar att klara av skolan.

Så här, det kan ju vara viktigt att veta också, att det som har blivit bra med den här nya behandlaren på BUP, det är att han tar mycket större och aktiv del utanför BUP-lokalen. De andra var så här, det var knappt att de svarade på mejl eller ... Det var väldigt så här att, "prata inte med oss när inte vi sitter på BUP" Men han lämnar ut sitt nummer, och han ringer, och han kan sms:a. Och han går in nu och ska ... Dels har han avstämning ... Dels är han med på våra avstämningsmöten då med skolan. Han har från och med förra veckan avstäm-

ning med specialpedagogen på skolan en gång i veckan där hon berättar för honom vad som har hänt under veckan, och vad de anser att hon behöver hjälp med, och hur de tycker. Och när den här nya elevassistenten kommer så ska den personen då också få stöd och hjälp av vår behandlare. Och han då i slutskedet har han också sagt att det finns möjlighet att även komma ut på skolan. Det kanske inte blir precis han som gör det då, men att de även ... Den möjligheten finns att om det verkligen inte fungerar komma ut i skolan och se [barnets namn] i den miljön hon är och så. Och det trodde inte jag ens existerade, för det var inget som någon annan ... Så det är också väldigt fint, att han har blivit en mycket mer delaktig del i ... så att BUP och skolan har synkat ihop sig på ett väldigt bra sätt. Så det är otroligt värdefullt.

Intervju 7

Omsorgen kunde också ta sig uttryck i att familjen kände sig särskilt värdefull och att det blev ett fint avslut när insatsen skulle avslutas. En förälder som gått i behandling med anledning av misstänkt våld i familjen beskrev hur behandlarna försökte utforma stödet efter familjens behov. Föräldern lyfte också fram betydelsen av att få fira behandlingens framgång tillsammans:

Nej, jag tycker de gjorde precis det vi behövde, om jag ska vara ärlig. Som jag säger, vi fick väldigt stor nytta av det på alla fronter. Och de var till och med också med skolan, och träffade skolan och lärarna. /.../ Vad vi än behövde fick vi stöd med det. Vad än [barnets namn] krävde och ville ha fick hon det. Vid sista mötet hade vi ... då var en liten tårta och lite ljus och så, så hon blev jätteglad. Och hon var ledsen när hon gick för hon ville fortsätta med dem.

Intervju 9

En del föräldrar uttryckte att insatsen var hjälpsam, men att den samtidigt väckte plågsamma minnen för barnet. De föräldrarna hade barn som hade en pågående insats.

Det är bara att jag märker att efter varje gång, efter varje samtal, så är hon där det här med att "pappa är inte bra" och "pappa är dålig". För att berätta till mig vad det är de har pratat om. Och det är ett par meningar som hon har liksom fastnat för. Det är samma sak, det här "pappa slår mamma, pappa slår mig, pappa är inte bra, jag vill inte till pappa". Det är typ det som är fokuset hela tiden. *Intervju 13*

Flera föräldrar betonade att det tog tid att köra barnet till insatsen och att det ställde krav på deras tillgänglighet. Några föräldrar behövde också vara med under insatsen, antingen som en del i behandlingen eller på grund av långa avstånd sitta utanför och vänta. Trots att det kunde vara utmanande att vara med i en behandling som syftade till att förändra det egna föräldraskapet var det ingen förälder som uttryckte negativa upplevelser om det erhållna stödet. Båda föräldrarna som deltog i behandlingen med syfte att förbättra sina föräldrastراتيجier uttryckte stor nöjdhet, varav den ena uttryckte:

Jätte. 100 % nöjd. Om det bara hade varit 1 % som jag varit missnöjd med så hade jag hittat ursäkter till att avboka tider och sagt till socialen "jag vill inte detta". Det var tvärtom.

Intervju 9

Fortsatt behov av stöd

En del föräldrar uppgav att de inte trodde att barnen behöver mer stöd utifrån nu. Hemma hade de försökt anpassa vardagen på olika sätt. Det kunde vara att de infört tydligare rutiner för när familjen kunde ses, som exempel fasta tider då alla åt tillsammans.

Nej. Nej, det gör jag inte. [barnets namn] är ... hon är i grund och botten en väldigt stark tjej, stark och mogen tjej. Hon ... Nej, men hon är inte som hon var innan, fullt ut ännu. Men det har inte gått så jättejättelång tid. Men jag känner inte att hon behöver prata med någon eller få något annat stöd eller så. Utan det löser vi själva. Vi pratar mycket, hon vet vart jag finns och hon och [syskons namn] bollar och så här. Nej, jag känner inte att hon är i behov av något stöd utifrån. Men de har sagt att på Barnahus att det är bara att jag hör av mig. Och likaså BUP också i [staden], det är bara att lyfta luren om vi behöver hjälp. Men jag tror inte vi kommer behöva det. *Intervju 1*

Det fanns också föräldrar som beskrev hur stödet nyligen kommit igång och att de ännu inte kunnat utvärdera om den pågående insatsen var tillräcklig. Andra föräldrar beskrev hur de önskat fortsatt stöd för barnet, men också för egen del i hur de skulle bemöta barnet.

Och det är jättefrustrerande för mig. Man vill ju så gärna att hon ska få hjälp och kunna ösa ut allt det här, och så någon som har kunskap om hur man kan hjälpa. Jag menar, jag kan lyssna och jag är hyfsat klok och jag har ganska mycket livserfarenhet, men man har fortfarande inte ... Det kan bli fel också om jag skulle börja grotta i det där. Det kan bli jättefel. Man triggas i gång någonting som man inte alls vill ha. Så att det skulle kännas fint för mig att det finns någon utbildad människa med rätt verktyglåda. *Intervju 3*

Våldets konsekvenser för barnets mående

Samtliga föräldrar beskrev att barnen blivit påverkade av våldshändelserna, i olika omfattning. Barnens mående kategoriseras i efter händelsen, som belyser måendet i anslutning till våldet och efter stödinsatsen där eventuella resultat av behandlingen lyfts fram.

Barnets mående – efter händelsen

Våldet påverkade barnen på många olika sätt. Föräldrarna beskrev flera olika svårigheter som deras barn drabbats av efter våldshändelsen. Flera föräldrar beskrev hur deras barn drabbats av ångestattacker och oro över att vara själva och även posttraumatiska stresssymptom. Det innebar att föräldern behövde vara tillgänglig för barnet och i högre utsträckning skjutsa till skola, vänner och aktiviteter. Det var vanligt att barnen fick sömnproblem och hade återkommande mardrömmar. Något barn drabbades av ätstörning. Flera av de yngre barnen drabbades av ilskeutbrott.

Hon drog sig undan och kunde ligga mycket på sängen. Hon var inte lika glad som vanligt och jag fick ta ledigt när hon hade ... vad heter det, sovorgon så fick jag börja senare på jobbet, för hon vågade inte gå ut genom ytterdörren själv. Hon ville att man skulle öppna ytterdörren, ja, för att visa att han inte var där, att han inte stod bakom dörren eller så. Så att jag fick varje morgon stanna kvar hemma och öppna dörren och släppa ut henne, så att hon kunde gå till skolan. Och vi bor ... Det tar henne knappt en minut att gå till skolan ... Men just bara, man var tvungen att öppna dörren och visa att det inte fanns någon där. /.../ Ja, nej, så att mycket sånt att hon drog sig undan, blev osocial, rädd, mardrömmar när hon väl somnade, skrek i sömnen, drömde mardrömmar, sov alltid hos mig, ja. /.../ Nej, så hon har mått jätte, jätte, jättedåligt. *Intervju 1*

Barnets mående – efter stödinsats

Många föräldrar beskrev att barnen efter händelsen hade en stark rädsla och inte ville vara själva. Under behandlingen släppte denna rädsla successivt.

Nej, utan behandlingen också, för att det var, som jag berättade för dig, det var små framsteg. Väldigt små, men ändå framsteg, ... men att hon kunde gå in i sitt rum och säga, "Jag sover hos mig i natt" och sen så var hon där inne ett par timmar, men sen kom hon krypande till mig i alla fall sen. Men hon gjorde i alla fall ett försök. Det är ett jättestort framsteg./.../ Och skulle hon gå på toa, som vi även har på övervåningen, som är bara mitt emot sovrummet, hon gick inte dit själv, utan jag fick följa med hela tiden. Men till slut så kunde man ... att man följde med ner om hon ville dricka eller gå och hämta banan eller någonting på köksbordet så kunde jag följa med till trappans slut, och så var det bara tre meter för henne till typ köksbordet, och att hon löste det därifrån själv. Det gick väldigt fort att springa och hämta den där bananen då. Men hon gjorde det, vilket hon inte hade gjort två veckor innan till exempel. /.../ Och det är såna framsteg som blev efter våra möten på Barnahus. *Intervju 1*

Flera av mammorna som sökt stöd för att barnet upplevt våld mot dem har senare förstått att barnet också varit utsatt för våld. Barnen erhöll stöd genom Trappan. För barnen hade det dock blivit flera förändringar i samband med insatsen, varför det kan vara svårt att avgöra insatsens betydelse. Papporna i dessa fall levde inte längre med familjerna och i de fall barnen hade kontakt med sin pappa var det övervakat umgänge.

Jag har märkt att hon är oerhört glad. Hon har blivit som en helt annan person. Hon är alltid ... Det har hon alltid varit sen hon föddes, social och så här glad, men hon har inte den här rädslan längre. Innan var det ... Om vi var hos mina föräldrar och säger "kom, nu ska vi hem". Då skrek hon att inte vill hem. Hon liksom ... Och nu vågar hon hoppa och vara ett barn utan att känna "åh, herregud, vad kommer hända?" Hon är mycket mer ... Jag vet inte, jag tror hon känner sig mycket mer fri. *Intervju 13*

Några av barnen bodde i familjehem, där den insatsen också var en del i läkningsprocessen. Familjehemsföräldrarna berättade att barnen dels lärt sig rutiner kring skolarbete och hygien, men också hur barnens värld och upplevelser öppnats upp. Barnens uttryck signalerade att de såg fler möjligheter framåt i livet, att mer var möjligt för dem så som exempelvis fler typer av yrken.

Det är häftigt. Det är skithäftigt. "Ja, jag ska bli läkare" säger [barnets namn] plötsligt en dag. "Jaha, ska du det? Jaha, vad kul." Nu ska hon inte bli läkare längre. Nu ska hon bli någonting annat, men det är skit samma, bara man tänker någonting där framme. Det finns en värld som jag ska leva länge med massa häftiga saker. *Intervju 3*

Föräldrarnas situation

Föräldrarna beskrev en vardag som präglades av barnets mående och oro för barnet. De hade olika sätt att hantera sin oro och både sitt, barnets och familjens mående. I temat rymdes kategorierna föräldrarnas mående, föräldrarnas agerande, stöd till föräldern samt önskan om ett tidigt och tydligt erbjudande om stöd till familjen.

Föräldrarnas mående

Föräldrarnas mående hängde i stor utsträckning ihop med barnets mående. Den initiala känslan var ofta chock och ilska, i synnerhet när barnet varit utsatt för ett brott av en jämnårig. Flera föräldrar beskrev en oro för sitt barn. För tonåringar var det en balansgång för föräldern mellan att gå vidare från händelsen och finnas tillhands vid eventuella bakslag. Föräldern kunde slitas mellan att vilja att barnet var ute med vänner men samtidigt en önskan att ha koll på sitt barn.

Alltså, jag ... Ja, men jag mår bra, det gör jag. Sen har det varit ... Det kanske har påverkat en mer än vad man tror, kanske. Alltså, det har dragit ganska mycket energi. Alltså, jobbig energi. Dels har man blivit ... varit så jävla arg, ledsen. Bara som mamma utifrån att "Hur fäsen kan människor göra så här mot någon annan?" Och så ska man finnas där som mamma, som stöttepelare som att ... Jag mådde jättedåligt ett tag. Jag tänkte, [barnets namn] var ute och gick, jag tänkte "Fan, hon kanske [hoppar] över bron." Ja, men du vet, man bara tänkte ... Man fick ringa ibland bara "Kan du köpa en liter mjölk?" eller "Var är du någonstans?" bara för att bara veta ... Så då, hon mådde ganska dåligt en period. Man kände att ... ja, man var orolig att hon skulle göra ... skada sig själv på något sätt, fast man tänkte "Men det gör hon inte, men tänk om." *Intervju 2*

Föräldrarnas agerande

Föräldrarna hade olika strategier för att finnas där för sina barn. Det kunde handla om att skjutsa barnet till skolan eller vänner, följa med till olika aktiviteter, visa att föräldern fanns som stöd och ville prata samt ordna gemensamma tider för måltider.

Men lugn och att prata lugnt med henne. Det har varit väldigt viktigt för [barnets namn] att höra min röst på nätterna. För det räcker kanske inte bara att jag går in till henne och så, utan hon måste höra att det är jag som är hos henne. *Intervju 11*

I det offentliga rummet bland kompisar var föräldern inte alltid välkommen att vara synlig, men såg till att finnas till hands för barnet.

Ja, hon behöver det. Jag får inte visa mig. Lagkamraterna får inte se att jag är där [skratt]. Men jag är i skuggan. Intervju 5

För många föräldrar påverkades vardagslivet i stor utsträckning. De behövde göra flera anpassningar för att barnets vardag skulle fungera. Det kunde få inverkan på deras egna arbetstider.

Så det jag gör nu ... jag är bara förälder. Från att ha jobbat 24-7 så är jag dedikerad till att nu fan ska detta bli bra. Men det kanske är ... alla kan inte göra det heller. Jag har satt personal på mina arbetspass så att jag kan vara hemma varje morgon, så att jag kan vara hemma varje dag hon kommer tillbaka, så att jag kan köra henne till varje träning förutom när jag har hennes lillebror och han ska sova. Men till den största delen. Och det är det inte många föräldrar som kan heller. Intervju 5

Föräldrar kunde beskriva en vanmakt över det som hänt deras barn, och att de inte hade någonstans att ta vägen med de känslorna. De önskade initialt stöd för hur de skulle resonera, hur de skulle hjälpa sina barn på bästa sätt, men också finnas till för övrig familj. Det skapades en frustration när föräldern upplevde att samhället inte gick in och gjorde någon åtgärd mot brottsutövaren.

Och då hoppades jag stöta på honom, men jag vet inte vad [jag] skulle ta mig till. Men det var bara en sån känsla, "Kom nu då, kom nu när jag går här". Och det är inte bra att en förälder lämnas med det. Jag känner mig själv så pass bra så jag skulle våga påstå att jag aldrig skulle göra något. Men jag vet många som hade. Och jag vet många som känner mig som ville. Och som bara, "Han borde ... man borde bara skära av honom kulorna", och sånt. Alltså, du vet, det är vissa reaktioner. För det är en fara även för honom, som barn som har begått brott, att det inte tas mer på allvar på grund av hans ålder. Intervju 5

Flera föräldrar beskrev hur de fick hålla om sina barn när barnet fick panikångest, att de fanns som stöd för att prata med barnet, men också att de fick ta emot barnets ilskeutbrott, och städa undan efter de samma.

Hon kan inte hantera sin situation när hon är ledsen och när hon blir arg, och när hon får de här aggressionerna. Hon kastar runt saker, hon säger de fulaste orden man kan uppleva att höra. Men hon menar inte det. Och det går ut över mig, för det är bara jag och [barnets namn], om man säger. Och jag tar det, för jag vet att [barnets namn], hon menar inte det. Och jag låter henne ... jag är med henne när hon får de här raseriutbrotten, slänger och kastar och det här. Men jag är med så att inte hon gör sig illa då på saker som kan gå sönder. Ibland har jag plockat ner grejer också för att det inte ska gå sönder. Men oftast lugnar [barnets namn] ner sig och jag plockar i ordning. Efter en stund när [barnets namn] har varvat ner, då pratar vi, vad det var som utlöste det. Vill hon inte prata, då gör vi inte det då. Då låter jag henne vara. Men finnas till och bara vara där, det räcker. Intervju 12

Föräldrarna försökte också på olika sätt ta till sig kunskap om hur de skulle kunna hjälpa sina barn. Det kunde vara att rådfråga olika professionella, samarbeta med skolan, göra upp tydligare strukturer för sina barn, men också att läsa på om diagnoser. För de föräldrar som inte fick stöd för sina barn genom olika professionella blev internet och böcker

en källa till kunskap, och möjliga sätt att förstå hur barnet mådde. Det handlade bland annat om att läsa om posttraumatisk stress och hur barn kan må av det.

Det jag har läst om det här PTSD, som det heter /.../ Det stämmer ju så mycket på [barnets namn], de här punkterna. Jag kan tänka mig att [barnets namn] har det, men jag kan inte säga 100 % att [barnets namn] har det. Jag kan bara läsa innantill. Och jag har också lärt mig därifrån hur jag ska hantera ett barn som har PTSD. Man får inte stressa dem, men det är bra att man håller regler, dagarna ska se relativt ... ja, likadana ut. Eller, de ... Ja. Det ska vara ett vanligt vardagsliv. Bestämt, och ha allt det där. Och det är det jag arbetar på.

Intervju 12

Stöd till föräldern

De föräldrar som beskrev att de själva fått någon form av stöd hade i första hand fått det som medföljande till barnet. Det fanns Barnahus som erbjöd stöd till barnet och där föräldern samtidigt fick en kontaktperson som hen kunde prata med. De föräldrarna var nöjda med stödet, både för sin egen del men också för barnet. Kontakten med Barnahus initierades på olika sätt och kunde inledas som en del i rättsprocessen, men övergå till stöd och behandling.

Ja, både och var det så klart... Så jag satt med en person. Så jag fick också egentligen stöd när jag satt... Det var två stycken. Så jag hade stöd i min, som föräldraroll. Alltså, att jag bara fick prata ur mig och vi bollade lite hit och dit. Och sen satt [barnets namn] och fick stöd i sin del. Men sen var det även att i allt det här, fast vi var på Barnahus, så var det den här rätt... eller förhørs... Och då var det polis inkopplad så. Så hon hade båda delarna där på Barnahus, både stöd och förhör. *Intervju 2*

De föräldrar som var familjehem hade ett nätverk av socialsekreterare och/eller familjehemskonsulenter runt sig. De beskrevs som viktiga samarbetspartners som kunde se till att både barn och förälder fick det stöd de behövde.

Ja, men jag har min [familjehemskonsulent] då [skratt] som ... ja, jag mejlar. När jag är frustrerad så måste jag få ut det bara, eller jag är arg eller ledsen eller vad jag är. Då mejlar jag till henne, och sen säger jag "du behöver inte ringa, jag måste bara få ut det ur systemet".

Intervju 3

Även om många föräldrar betonade nätverkets vikt för dem och deras mående så uttryckte en del svårigheter att prata med sitt nätverk. Det kunde dels bero på att de inte ville lämna ut barnets historia och mående, men också för att de tyckte att de mötte en okunskap. De beskrev att det var svårt för andra att förstå varför barnen reagerade som de gjorde på grund av det trauma de varit med om och att det inte blev ett stöd att prata med dem. För en del föräldrar blev därför en professionell kontakt särskilt viktig. Flera föräldrar vars barn hade kontakt med Barnahus fick samtidigt en egen samtalskontakt som de träffade samtidigt som barnet träffade sin behandlare. Mötena avslutades med en gemensam träff mellan föräldern och barnet och deras respektive behandlare. Samtliga föräldrar som fått ta del av det upplägget lyfte fram betydelsen av att ha en egen kontakt. En förälder som hade en samtalskontakt på Barnahus uttryckte:

Hon är ett jättestort stöd för mig. Hon lyssnar på mig, jag får berätta från början. Och det gör att jag får öppna upp mig och lätta på mitt. Jag har inte ... Jo, jag har ju människor runt att prata om, eller prata med. Men gå och prata så här med alla, de tröttnar till slut. Jag har så mycket jag vill berätta, så mycket som jag känner. Och vilken sorg jag har för hur [barnets namn] har haft det och hur ledsen jag har varit och hur arg jag har varit, men inte på [barnets namn], hur rädd jag har varit. Jag har varit rädd och jag är fortfarande lite rädd. *Intervju 12*

Flera föräldrar beskrev en brist på stöd både för sin egen del men också i hur de bäst skulle möta sitt barn. Det fanns också beskrivningar av hur föräldrar sökt stöd för syskon och hur de önskat olika gruppverksamheter där de kunde möta andra föräldrar.

För att jag har inte fått något stöd, hur jag ska hantera eller vad jag ska göra. Utan vi har mer gått på att ... av kärlek. *Intervju 8*

Stödet som erbjöds behövde också vara tydligt så föräldern förstod vad som fanns att ta ställning till.

Men att bara säga "vi finns som stöd" ... Jaha, i vad? Så att jag kan ju också på ett sätt ha tackat nej till stödet, för att jag visste inte vad jag behövde stöd i. *Intervju 11*

Önskan om ett tidigt och tydligt erbjudande om stöd till familjen

Flera föräldrar uttryckte att de var nöjda med det stöd som de hade fått. Men av de som av olika anledningar var missnöjda så uttryckte de flesta en önskan att stödet skulle erbjudas direkt av olika professionella. Föräldrarna önskade att de inte skulle behöva leta efter vem de kunde kontakta, och helst inte heller behöva vänta på att stödet skulle komma i gång. De önskade stöd för sitt barn, men också för sig själva och andra familjemedlemmar, hur de skulle hantera det trauma som varit, och på bästa sätt stötta barnet nu och framåt. Det fanns också önskemål om att det skulle finnas tydligare återkoppling från olika verksamheter. Exempelvis stöd genom rättsprocessen och någon som följde upp och meddelade när och hur ett eventuellt skadestånd skulle betalas ut.

Man skulle ha velat bli serverad, de alternativ som stås till buds och ge en, en väg som man ska gå direkt. Och även om ... för vi har ju blivit som sagt var, rekommenderade av ... Och i princip är det, det som vi har blivit rekommenderade hela tiden, att höra av oss till bup. Men i och med att man blir nobbad där, och det går inte blixtnabbt heller kan man ju lugnt påstå, då vet man inte riktigt vad det återstår för alternativ sen. Och då blev det till slut då det här med Barnhuset. Men något annat har vi aldrig någonsin hört talas om, så ... Och det tog som sagt lång tid innan vi hörde talas om det här med Barnhus. /.../ Jag tycker att det borde finnas en agenda som man arbetar utefter, där man erbjuds och sen slussas till rätt plats. I min värld är det helt vansinnigt som det fungerar nu, att man ska behöva söka ... Det kanske finns andra alternativ nu som inte jag känner till, såna här små kinderägg som ligger och väntar kanske. Jag har inte en aning. För som sagt, någon manual finns inte. Och jag tycker man borde, som förälder i alla fall, bli kartlagd över hela situationen och vad som finns för möjligheter direkt. Och att det på något sätt skulle gå lite grann per automatik kan

man ju tycka, om det nu finns alternativ. Utan att man som individuell förälder ska behöva jaga det själv. Det känns jättekonstigt i och med att det handlar om unga och deras hälsa. Jag har svårt att tänka mig någonting mycket viktigare egentligen. Intervju 4

De föräldrar som beskrev att barnen fått traumabehandling var nöjda med det stödet. Samtidigt fanns det flera föräldrar som efterfrågade just det stödet men som inte nått fram med sina önskemål. De beskrev vikten av att barnet fick professionell hjälp i att hantera sina upplevelser, men också vikten av att andra i familjen fick stöd – för att i förlängningen också vara ett bättre stöd för barnet.

Jag hade önskat att [barnets namn] hade fått prata med en utbildad psykolog, en trauma ... som specialiserar sig på trauma, som vet hur reaktionerna kan vara. Jag hade önskat att [syskonet] också fick stöttning i en syskongrupp eller på något sätt också ... och prata med likasinnade. Jag tror att han hade mått bra av det. Jag hade önskat att jag och [barnets pappa] kanske hade också fått träffa likasinnade föräldrar. För det uppstår väldigt mycket känslor. Jaha, och det är man inte van och det vill man inte känna. Men jag kände ett hat, frustration, jag var så arg, så att det går inte att beskriva den ilskan jag kände. Den hade jag velat att få prata med någon om. Den fick jag prata med [barnets pappa] och min familj om. Men jag hade ... jag kände mig ensam, men som förälder i det. De hade inte varit med ... De kunde stötta, men de hade inte varit med om det. Jag hade velat träffa andra föräldrar. Intervju 8

Föräldrarna betonade vikten av att det skulle finnas ett tydligt erbjudande om stöd när en familj hamnar i kris och att stödet skulle sättas in snabbt. Det är samstämmiga röster om att föräldrarnas energi skulle gå till att stötta barnet, inte leta stöd. Olika professionella behövde samverka för att föräldrarna skulle kunna vända sig till ett ställe och därifrån bli slussade rätt. Bemötandet beskrevs som viktigt och det behövde vara omhändertagande och vägledande. Föräldrarna lyfte fram vikten av att både barn och föräldrar kände sig respektfullt bemötta, och att den som i sin yrkesroll möter dem förstod att de kunde vara i kris.

Det gick ju ganska snabbt. Som sagt, polisen tar ju kontakt med soc direkt när sånt händer när barnen är med. Det enda som jag hoppas är liksom att de som hamnar i en sån situation, att de har det stödet från dag ett, att de känner att socialen är inte där för att ta deras barn. De är inte där för att döma dem, utan de är där för de ska hjälpa så att situationen blir hanterbar och att de som jobbar med detta inser att det är familjer de har med att göra. Det är inte bara en del av jobbet som de ska checka av. Intervju 13

DISKUSSION

Syftet med studien var att undersöka erfarenheter av stöd till våldsutsatta barn och deras familjer utifrån ett föräldraperspektiv. Utifrån föräldrarnas beskrivningar framkom en ojämlig tillgång till såväl stöd som information om var stöd kunde erbjudas. Nedan diskuteras huvudresultaten från intervjuerna.

Avslöjande och upptäckt av våld

En av studiens frågeställningar rörde hur våldet hade avslöjats. Föräldrarna berättade i intervjuerna att de fick kännedom om barnets våldsutsatthet på olika sätt. En del föräldrar beskrev att våldet skett inom familjen och de hade därigenom haft kännedom om vad barnet varit utsatt för (i alla fall till viss del). I några av fallen var föräldern direkt inblandad, då det rörde sig om våld mot föräldern eller mot barnet av föräldern eller föräldrarnas (före detta) partner. Andra föräldrar kunde beskriva att det blev chockartat att få vetskap om vad barnet varit med om. I flera fall var olika professionella inblandade i samband med att barnets våldsutsatthet blev känd. Det kunde vara personal i skolan eller socialtjänsten som berättade för föräldern, men i flera fall var också polis inblandad.

Flera barn berättade för vänner före att de valde att berätta för sin familj. Samma mönster har visat sig i tidigare studier (se bl a Jernbro & Janson, 2017). Barns möjlighet att berätta om sin utsatthet är avgörande för att barnet ska kunna få stöd. Skolans betydelse i detta avseende har lyfts fram i flera studier (se bl a Engh & Eriksson, 2021; Thulin, Kjellgren & Nilsson, 2020). När skolhälsovården lägger till frågor om barns våldsutsatthet i sina hälsosamtal främjar det barns möjlighet att berätta om sina erfarenheter (Engh & Eriksson, 2021) varför det är viktigt att arbeta strukturerat för att möjliggöra ett avslöjande.

Behov av information om vart familjen kan vända sig

Vikten av information lyfts fram i föräldrarnas berättelser, något som även framkommit i tidigare forskning (Arbeiter & Toros, 2017; Cater, Andershed & Andershed, 2016; Wilson, Hean, Abebe, & Heaslip, 2020). I intervjuerna framkom att föräldrarna saknade information om var de tillsammans med barnen kunde vända sig för att få stöd. Föräldrarna önskade att de skulle få telefonnummer eller någon broschyr med vilket stöd som fanns att tillgå och vilken verksamhet som var ansvarig. Polisen lyftes fram av flera av föräldrarna som en viktig källa till kunskap om fortsatt stöd. Flera poliser har haft broschyrer som de förmedlat till föräldrarna där föräldrarna informerats om olika kontaktvägar för vidare stödinsatser. De första professionella som föräldern får kontakt med blir viktiga i hur vägen till stöd ser ut. Om de professionella kan lotsa föräldern till lämpliga stödinsatser kan föräldern beskriva en känsla av att bli omhändertagen och sedd i det kaos som ofta råder.

Föräldrarna uttrycker att de i första hand tror att de ska vända sig till barn- och ungdomspsykiatrien om de behöver stöd för sitt barn. Vare sig socialtjänstens öppenvårdsinsatser eller Barnahus var välkända av föräldrarna, det krävs att någon upplyser dem om möjligheterna att erhålla stöd därifrån. Cater och kollegor påtalar vikten av att insatser är tillgängliga, och kända av de som behöver dem (Cater, Andershed & Andershed, 2016). Utifrån den här studiens resultat finns det mer informationsarbete att göra.

Våldets konsekvenser för barn och föräldrar

Föräldrarna beskrev att barnen påverkades av våldsutsattheten på många olika sätt. En del barn drabbades av ångestattacker, fick svårt att vara själva, fick sömnproblem, ilskebrott och/eller återkommande mardrömmar. Något barn utvecklade också en ätstörning. Resultaten är i linje med tidigare forskning där barn som varit utsatta för våld har ökad risk att drabbas av bland annat ångest och depressiva tankar (Nilsson m fl., 2017) samt rapporterar högre nivåer av psykosomatiska besvär som huvudvärk, magont, koncentrationssvårigheter och sömnsvårigheter (Jernbro & Janson, 2017). Unga som varit utsatta för sexuella övergrepp skattar högre nivåer av bland annat ångest, ilska, depression, och posttraumatiska stresssymptom (Svedin, Landberg & Jonsson, 2021), vilket överensstämmer med föräldrarnas beskrivningar i den här studien. Det är också högre risk för självskadebeteende för unga som varit utsatta för våld eller sexuella övergrepp (Jernbro & Janson, 2017; Svedin, Landberg & Jonsson, 2021). Föräldrarna beskriver att i de fall barnet fått hjälp har flera symtom försvunnit eller minskat i styrka. Några barn hade dock nyligen påbörjat sin behandling, varför det var svårt för en del föräldrar att se tydliga förändringar.

Några av föräldrarna i den här studien berättade om hur de tvingats till förändringar i sin arbetssituation för att möta barnets behov. Det kan vara att ändra arbetstider eller till och med säga upp sig. Vidare har flera föräldrar beskrivit att de fått köra långa sträckor för att barnet ska komma till sin stödkontakt. Andra föräldrar beskrev hur de återkommande behövt berätta för skolan vad barnet behöver för att kunna fullgöra skoldagen. Det går att föreställa sig att inte alla barn har tillgång till så resursstarka föräldrar, varför tillgången till stödinsatser kan bero till stor del på förälderns agerande.

Behov av lättillgängligt stöd med fokus på helhet

Föräldrarna gav uttryck för en bred syn på vad som avses med stöd. Flera uttryckte vikten av ett omhändertagande bemötande där både barn och förälder känner sig sedda. Ett gott bemötande kan i sig erkännas som ett stöd av föräldern. Föräldrarna kunde också uttrycka vikten av "att ha stöd" från exempelvis socialtjänst eller polis, vilket i många avseende tycks innebära att känna sig betrodd och lyssnad på. Synen på bemötande som stöd visar sig också när föräldern uttrycker att stödet uteblivit. Det gäller inte minst

för de kvinnor som beskriver att de och barnen varit utsatta för våld av barnets förälder. Vem som är förövare tycks påverka vilket stöd barnet erbjuds, och därigenom också i vilken utsträckning föräldern ger uttryck för att de och barnets röster blivit trodda.

När föräldrarna beskriver ett stöd som fungerat så har det i många fall riktats både till barnet och till dem själva. I de fallen har barnet fått en egen behandlare och den medföljande föräldern har fått en behandlare att prata med. I slutet av behandlingen samlas barnet, föräldern/föräldrarna och de båda behandlarna. Med det förfaringssättet uttrycker föräldern att de dels får ventilera det som känns svårt för dem, men också att de får resurser att möta sitt barn med större trygghet. Vid de gemensamma mötena kan de få större inblick i vad barnet behöver och hur de på bästa sätt möter barnets behov. Föräldrarna lyfter särskilt fram barnens behov av traumabearbetning som en viktig del i behandlingen. Flera föräldrar lyfter också fram vikten av att behandlingsenheterna använder olika skattningsinstrument och screenar vad barnet varit med om, och hur det påverkat barnets mående.

Föräldrar som erhållit stöd genom barnets stödinsats betonar vikten av stödet, och föräldrar som inte erhållit sådant stöd efterfrågar det samma. De efterfrågar också stöd för resten av familjen, där även syskons behov kan lyftas fram (se även Serin, 2021; van Toledo & Seymour, 2016).

Det var vanligt att barnet behövde stöd i skolan, särskilt om gärningspersonen var en jämnårig. Om skolan ställde upp för barnet sågs skolan som en resurs, annars kunde det skapa mycket stress hos både förälder och barn. En del barn behövde anpassad skolgång en tid efter våldshändelsen, någon fick en extra resurs för att våga vara i skolan. Andra anpassningar kunde röra säkerhet som placering i klassrummet eller att inte behöva möta gärningspersonen på raster eller i klassrummet. Enligt föräldrarna behövde de ofta påpeka vad barnet behövde för att skolan skulle ändra sina rutiner. Föräldrarnas röster ligger väl i linje med arbetssättet tidiga och samordnade insatser (TSI). Barn och unga har rätt till stödinsatser i ett tidigt skede för att förhindra en problematisk utveckling. Skola, hälso- och sjukvård och socialtjänst ska samverka för att barnet får de stödinsatser de behöver (se Skolverket, 2022). Skolverket lyfter bland annat fram vikten av att förebygga skolfrånvaro, att arbeta brottsförebyggande och arbeta för hälsa, lärande och trygghet. Inom ramen för det sistnämnda kan tvärprofessionella team bildas där medarbetare från primärvården (hälsa), förskola/skola och elevhälsa (lärande) samt socialtjänsten (trygghet) ingår för att samordna insatser för barnet och dess familj (Skolverket, 2022). På så sätt avlastas föräldern det samordnande ansvaret, vilket utifrån intervjuerna tycks ha hamnat hos dem.

När stödet brister

Intervjuerna illustrerar hur mångfacetterat våldet och de efterföljande stödbehoven är. Föräldrarnas erfarenheter skiljer sig åt, men vissa drag är gemensamma eller återkommande. Det är svårt för föräldrar att orientera sig bland olika stödinsatser och att hitta

fram till rätt hjälp. De initiala kontakterna med professionella framstår som viktiga för att fånga upp stödbehoven och att avlasta föräldrarna genom att lotsa dem till rätt instans direkt. För en del föräldrar i den här studien har polisen fyllt en sådan funktion. Andra föräldrar har lämnats ensamma i mångåriga kamper för att få tillgång till stöd för sina barn. Det innebär att föräldrar som ser att deras barn behöver externt stöd på grund av vålds-
upplevelser hamnar i en ond cirkel där de får ägna sin tid och kraft åt att stängas med myndigheter och därmed får mindre tid för att själva stötta sina barn. Föräldrarna uttrycker också att stödet behöver riktas direkt mot barnet, men också mot dem som föräldrar och mot eventuella syskon. Ett barns våldsutsatthet påverkar hela familjen och stödet behöver utformas därefter.

Många föräldrar beskrev att de i första hand trodde att det var BUP som de skulle vända sig till med anledning av barnets utsatthet och mående. När BUP avvisade dem saknades kunskap om vart de i stället kunde ta vägen. Utifrån resultaten tycks Barn- och ungdomspsykiatriska kliniken uppdrag behöva tydliggöras för allmänheten. Kompetensen inom BUP skiljer sig också åt mellan olika verksamheter, vilket kan medföra att det kan saknas insatser inom barn- och ungdomspsykiatri som möter våldsutsatta barns behov (se Almqvist et al., 2018; Eriksson, 2018). Tidigare rapporter vittnar också om svårigheten för våldsutsatta barn att få kontakt med, och stöd av, BUP (Rädda Barnen, 2022). I det fall BUP och Första linjen inte är den instans som föräldrar ska vända sig till tydliggörs än mer behovet av ett alternativ, och kunskap om det samma.

I intervjuerna framkom också en önskan att de professionella tar sig tid att prata med föräldern, svara på frågor och stötta dem. Flera föräldrar önskade också återkoppling efter en tid när det första kaoset lagt sig. Sammantaget finns det utifrån föräldrarnas beskrivningar brister i bemötandet och stödet för de våldsutsatta barnen och deras föräldrar. Bristerna rör såväl stödet som kunskapen om vilket stöd som finns att tillgå. Men föräldrarnas röster visar också på brister i samverkan mellan olika aktörer och att det behövs en tydlig processkedja med lika tydlig ansvarsfördelning.

Att bygga en hållbar informations- och vårdkedja framåt

I den här studien uttrycker föräldrarna som fått stöd genom ett Barnhus att de varit nöjda med stödet och lyfter fram att både de och barnet har fått adekvat stöd. I projektrapporten "Stöd och behandling för barn som utsatts för våld och sexuella övergrepp" förs Barnhus fram som en viktig lokal aktör för att sprida kunskap och ge stödinsatser för den aktuella gruppen barn (Stiftelsen Allmänna Barnhuset, 2019a). Inom Barnhus samverkar flera olika kompetenser, så som socialtjänst och barn- och ungdomspsykiatri. Dock finns det även inom Barnhus stora regionala skillnader, men i deras ursprungliga uppdrag ingår att tillhandahålla stödinsatser för våldsutsatta barn (Rikspolisstyrelsen, 2009). Modellen "Det fjärde rummet" utgår från Barnhus och lyfts fram som ett möjligt arbetssätt att säkerställa att alla barn får det stöd och den behandling de har rätt till. Likaså möjliggör Det fjärde rummet att kunskap samlas in och förmedlas av en och samma aktör. I

den arbetsmodellen får landets olika Barnahus ett tydligt samordningsansvar för olika insatser och ska därmed kunna lotsa familjer till rätt form av stödinsats. Det ska finnas ett telefonnummer till en lokal aktör som vet vilket stöd som finns att erbjudas, och hjälper familjen rätt (Stiftelsen Allmänna Barnhuset, 2019a). Resultat från föräldrarnas röster i den här rapporten stödjer vikten av samordning av insatser och att insatser ska vara lättillgängliga. Flera föräldrar lyfter fram bristen på kunskap om vart de ska vända sig. Några beskriver en jakt på stöd, en jakt som snarast kan beskrivas som orientering i svår terräng utan karta och kompass. Flera av de föräldrar som har fått ett stöd de är nöjda med har fått det via ett Barnahus, vilket visar på möjligheten att bygga på den struktur och kompetens som finns där. De föräldrar som så småningom får kunskap om Barnahus får det via professionella. Föräldrarna säger samstämmigt att de inte själva initialt hade kunskap om att de kunde vända sig dit. Ordet Barnahus väckte också funderingar hos några föräldrar kring vad som avsågs. Således tycks det finnas ett informationsbehov kring såväl Barn- och ungdomspsykiatriens som Barnahusens uppdrag. Stiftelsen Allmänna Barnhuset har på regeringens uppdrag arbetat fram modellen Det fjärde rummet. Slutsatserna från arbetet är att Barnahus kan stå som regionala kunskapscentrum med ansvar att samordna insatser och svara på frågor från våldsutsatta barn och föräldrar (se Stiftelsen Allmänna Barnhuset, 2019b). På så sätt blir det tydligt för professionella om var det finns kunskap om våld mot barn, och tydligt för barn och föräldrar var stöd finns.

Tillgången på stöd och insatser har sett olika ut för föräldrarna som deltagit i studien. Det speglar de regionala skillnader som lyfts fram i tidigare rapporter (Rädda Barnen, 2022; SOU 2015:55). Delbetänkande av utredningen Framtidens socialtjänst betonar dels vikten av tillgängliga insatser för barn som varit utsatta för våld, men också behovet av samordning mellan verksamheter som möter målgruppen (Eriksson, 2018). Arbetet med att uppmärksamma barn som varit utsatta för våld behöver präglas av större systematik och tydligare samverkan i hela kedjan från upptäckt till insats. Rädda Barnen (2022) lyfter fram hur våldsutsatta barn tenderar att "hamna mellan stolarna" och inte får tillgång till stödinsatser efter att de varit utsatta för våld. I likhet med slutsatserna i Rädda Barnens rapport (2022) delar vi synen på att denna ojämlikhet inom vårdkedjan måste arbetas bort. Ansvar att få stödinsatser kan inte vila ensamt på det utsatta barnet och/eller dess föräldrar.

Sammantaget visar föräldrarnas röster ett behov av en tydlig insatskedja som verkställs när myndigheter får kännedom om barns våldsutsatthet.

1. **Samtliga professionella som möter barn som varit utsatta för våld ska kunna erbjuda stöd, eller kunna hänvisa till var stöd finns. Det kan ske genom broschyrer med hänvisningar till lokala och regionala stödenheter. Föräldrar uttrycker ett starkt behov av att inte behöva leta efter stöd, eller bli nekade stöd där de tror de ska kunna få hjälp.**
2. **Varje barn som varit utsatt för våld ska erbjudas ett stödsamtal för vidare bedömning. Detta i syfte att erbjuda rätt typ av stöd och inte missa viktig information om barnets utsatthet. Utifrån bedömningssamtalet klarläggs vilket stöd barnet och dess nätverk behöver. Stödet kan behöva innefatta insatser från flera huvudmän, så som Barnahus och förskola/skola. Här kan med fördel olika screeninginstrument användas för att tydliggöra vad barnet varit med om och hur de mår.**
3. **Vid behov ska traumabearbetning erbjudas barnet och dess nätverk.**

1. Information 2. Bedömning 3. Stödinsats

SAMMANFATTANDE SLUTSATSER

- Det ska finnas lättillgängligt stöd för barn som varit utsatta för våld eller sexuella övergrepp, och såväl barn som föräldrar ska kunna söka råd och stöd vid aktuell enhet.
- Föräldrar önskar initialt stöd men också möjlighet till återkommande stöd. Stödet behöver erbjudas av de professionella som möter familjen. Detta behöver vara en del av en rutin så att ingen förälder själv ska jaga stöd.
- Stödet behöver ges till det utsatta barnet, men även till föräldrar och syskon. Föräldrar kan behöva stöd i hur de på bästa sätt möter sitt barn, men också få möjlighet att bearbeta sina upplevelser runt barnets utsatthet.
- På nationellt plan behöver det utarbetas en struktur för vad som är respektive verksamhets ansvar. Vårdkedjan behöver vara tydlig, med kunskap om de olika aktörernas möjlighet att erbjuda adekvat stöd. I detta ligger att klargöra var ansvaret för våldsutsatta barn ska finnas, och vad som innefattas i det uppdraget. Arbetsmodellen Det fjärde rummet kan vara lämplig för att möta uppdraget, men då krävs ett nationellt beslut om att ge Barnahus mandat att ansvara för uppdraget. Därefter krävs en informationssatsning för att öka kunskapen hos allmänheten, liksom hos professionella i kommuner och regioner som möter våldsutsatta barn. I denna del bör också BUP:s uppdrag klargöras i relation till målgruppen.

REFERENSER

- Almqvist, K., Bäckman, C., Anderzén-Carlsson, A., Norlen, A., Pernebo, K. & Massoudi, P. (2018). *iRisk II: Utveckling av bedömningsinstrument och stödinsatser för våldsutsatta barn – rapport från två delprojekt*. Karlstad: Karlstad universitet
- Arbeiter, E., & Toros, K. (2017). *Participatory discourse: Engagement in the context of child protection assessment practices from the perspectives of child protection workers, parents and children*. *Children and Youth Services Review*, 74, 17-27.
- Barnafrid. (2019). *Slutrapport Utvärdering av Barnahus*. Linköping: Linköpings Universitet.
- Cater, &, Andershed, A., & Andershed, H. (2016). *Victimized as a child or youth*. *International Review of Victimology*, 22(2), 179-194.
- Cossar, J., Belderson, P., & Brandon, M. (2019). *Recognition, telling and getting help with abuse and neglect: Young people's perspectives*. *Children and Youth Services Review*, 106, 104469.
- Davies, E., Seymour, F., & Read, J. (2001). *Children's and Primary Caretakers' Perceptions of the Sexual Abuse Investigation Process: A New Zealand Example*. *Journal of Child Sexual Abuse*, 9(2), 41-56.
- Engh, L. & Eriksson, U-B. (2021). *Att fråga om våld vid hälsosamtalet hjälper bar att berätta*. Karlstad: Karlstads Universitet.
- Eriksson, M. & Näsman, E. (2015). *Vad barn säger om möten med professionella*. I M. Eriksson, Å. Källström-Cater, & E. Näsman (Red.), *Barns röster om våld – Att lyssna, tolka och förstå*. Malmö: Gleerups.
- Eriksson, M. (2018). *Tidiga och samordnade insatser för att förebygga barns utsatthet för våld*. I SOU 2018:32 *Ju förr desto bättre - vägar till en förebyggande socialtjänst: Delbetänkande av utredningen Framtidens socialtjänst* (s. 171-211). Stockholm: Norstedts Juridik.
- Graneheim, U.H. & Lundman, B. (2004). *Qualitative content analysis in nursing research: concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness*. *Nurse Education Today*, 24 (2), 105-112.
- Edfeldt, Å. (1985). *"Allt vad I gören..." Slutrapport från SUSA-projektet om aga och våld i hemmet*. Stockholm: Proprius.
- Janson, S., Långberg, B., Svensson, B. (2007). *Våld mot barn 2006-2007 – en nationell kartläggning*. Stiftelsen Allmänna Barnhuset och Karlstads Universitet.
- Janson, S., Jernbro, C., & Långberg, B. (2011). *Kroppslig bestraffning och annan kränkning av barn i Sverige. En nationell kartläggning 2011*. Stockholm: Stiftelsen Allmänna Barnhuset.

- Jernbro, C., & Janson, S. (2017). *Våld mot barn 2016. En nationell kartläggning*. Stockholm: Stiftelsen Allmänna Barnhuset.
- Jernbro, C. Svensson, M., Landberg, Å., & Janson, S. (2018). *Den bästa och svåraste uppgiften i världen. Uppfostran och konflikthantering bland föräldrar i Sverige 2017*. Stockholm: Stiftelsen Allmänna Barnhuset.
- Jernbro, C. & Thulin, J. (2022). *Föräldraskap, våld och stöd. En nationell kartläggning*. Stockholm: Stiftelsen Allmänna Barnhuset.
- Leira HK. (2002). *From tabooed trauma to affirmation and recognition I & II*. I M. Eriksson, A. Nenola, & M. M. Nilsen (Red.), *Gender and Violence in the Nordic Countries*. Nordic Council of Ministers: Copenhagen. TemaNord 545: 285–305.
- Nilsson, D., Nordås, E., Pribe, G., & Svedin, C. G. (2017). *Child physical abuse – High school students' mental health and parental relations depending on who perpetrated the abuse*. *Child Abuse & Neglect* 70: 28–38.
- Rikspolisstyrelsen (2009). *Delredovisning av regeringsuppdrag avseende gemensamma nationella riktlinjer kring barn som misstänks vara utsatta för brott och kriterier för landets Barnahus*. Stockholm: Rikspolisstyrelsen.
- Rädda Barnen. (2022). *Mellan stolarna – Barn som har utsatts för våld och inte får hjälp att må bra igen – ett dubbelt svek*. Stockholm: Rädda Barnen.
- Serin, H. (2021) *Non-abusing mothers' formal support needs after child sexual abuse disclosure: the case of North Cyprus*. *European Journal of Social Work*, 1-13. DOI: 10.1080/13691457.2021.1977252.
- SOU 2001:18. *Barn och barnmisshandel. En rapport om kroppslig bestraffning och annan misshandel i Sverige vid slutet av 1900-talet*. Stockholm: Fritzes offentliga publikationer.
- SOU 2001:72. *Barnmisshandel – Att förebygga och åtgärda. Slutbetänkande från Kommittén mot barnmisshandel*. Stockholm: Fritzes offentliga publikationer.
- Stiftelsen Allmänna Barnhuset. (2019a). *Stöd och behandling för barn som utsatts för våld och sexuella övergrepp. Projektrapport och förslag till en modell*. Stockholm: Stiftelsen Allmänna Barnhuset.
- Stiftelsen Allmänna Barnhuset. (2019b). *Det fjärde rummet. En modell för stöd och behandling av barn som utsatts för våld och övergrepp*. Stockholm: Stiftelsen Allmänna Barnhuset.
- Svedin, C-G., Landberg, Å. & Jonsson, L. (2021). *Unga, sex och internet efter #metoo. Om ungdomars sexualitet och utsatthet för sexuella övergrepp och sexuell exploatering i Sverige 2020/2021*. Stockholm: Stiftelsen Allmänna Barnhuset.

- Thulin, J., Kjellgren, C. & Nilsson, D. (2020). *Children's Disclosure of Physical Abuse - The Process of Disclosing and the Responses from Social Welfare Workers*. *Child care in practice*, 26(3), 285–299.
- Thulin, J., Nilsson, D., Svedin, C., & Kjellgren, C. (2020). *Outcomes of CPC-CBT in Sweden Concerning Psychosocial Well-Being and Parenting Practice: Children's Perspectives*. *Research on Social Work Practice*, 30(1), 65-73.
- van Toledo, A., & Seymour, F. (2016). *Caregiver needs following disclosure of child sexual abuse*. *Journal of Child Sexual Abuse*, 25(4), 403–414. <https://doi-org.proxy.lnu.se/10.1080/10538712.2016.1156206>
- Wilson, S., Hean, S., Abebe, T., & Heaslip, V. (2020). *Children's experiences with Child Protection Services: A qualitative synthesis*. *Children and Youth Service Review*, 113, 1-13.

Elektroniska källor

- FN:s kommitté för barnets rättigheter (2015). *Concluding observations on the fifth periodic report of Sweden*, 6 March 2015, CRC/C/SWE/CO/5, available at: <https://www.refworld.org/docid/566e7e8c4.html> [hämtad 2022-06-13]
- Skolverket (2022). *Tidiga och samordnade insatser för barn och unga*. <https://www.skolverket.se/skolutveckling/leda-och-organisera-skolan/organisera-tidigt-stod-och-extra-anpassningar/tidiga-och-samordnade-insatser-for-barn-och-unga> [hämtad 2022-10-03]
- SOU 2015:55. *Nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck*. Stockholm: Fritzes offentliga publikationer.
- UNICEF (u å). <https://unicef.se/barnkonventionen/las-texten#hela-texten> Bilaga 1. Intervjuguide

BILAGA 1. INTERVJUGUIDE

Inledning

Kan du berätta lite om dig själv och ditt barn (som varit utsatt)?

- **Ålder på barnet**
- **Kön**

Hur är er relation?

- **Bor ni tillsammans?**

Våldsutsattheten - bakgrund

- **Vilken typ av våld har barnet utsatts för?**
- **När/var/hur skedde det?**
- **Relation till förövaren?**

Upptäckt

När upptäcktes våldet? Vem upptäckte? Hur?

Berättade barnet själv

- **För vem i så fall?**

Vad hände när det uppdagades?

- **Reaktioner barn och förälder?**
- **Anmälan till polis?**
- **Ev förhör?**

Vilka känner till vad som hänt? (släkt/familj, skola/förskola, vänner, socialtjänst, polis, behandlingsinstanser)?

Vägen till stöd

- **Hur gick du till väga för att få stöd?**
- **Visste du var du skulle vända dig?**
- **Fick du eller ditt barn något erbjudande om stöd utan att själv ha efterfrågat det?**
- **Väntetid**
- **Bemötande**

Stöd

Hur mår barnet?

- **Psykisk hälsa**
- **Fysisk hälsa (mat och sömn)**
- **Funktion i skola/förskola/fritid, kamratrelationer, relationer i familjen och till andra vuxna.**
- **Vilka förändringar har du märkt på barnet sedan händelsen?**

Vilket stöd behöver barnet?

- **Hemma**
- **Av andra**

Vilket stöd har barnet fått? Vilka insatser, från vilka aktörer (socialtjänst, rättsväsende, behandling mm).

Hur upplevs stödet?

- **Vad kan bli bättre?**
- **Hur har barnet förändrats genom stödinsatsen?**

Hur är stödet från familj/vänner?

Hur stöttar du barnet?

Hur mår du? Vilket stöd behöver du?

Avslut

Är det något du vill ta upp innan vi avslutar?

NÄR ETT BARN VARIT UTSATT FÖR VÅLD

FÖRÄLDRARS BERÄTTELSE OM VÅLDETS KONSEKVENSER OCH VÄGEN TILL STÖDINSATS

Johanna Thulin och Carolina Jernbro

Stiftelsen Allmänna Barnhuset har på uppdrag av regeringen genomfört en intervjustudie med föräldrar till barn som varit utsatta för våld. Syftet med studien var att undersöka erfarenheter av stöd till våldsutsatta barn och deras familjer utifrån ett föräldraperspektiv. I studien deltog 14 föräldrar och intervjuerna handlade om hur vägen till stöd sett ut, vad stödet innehållit och hur föräldrarna uppfattat barnets mående. Barnen hade varit utsatta för våld av en jämnårig, en partner till föräldern eller av en förälder. Några barn hade varit utsatta för fysiskt våld riktat direkt mot dem och/eller mot en förälder medan andra var utsatta för sexuella övergrepp.

Våldet kan ha fått olika konsekvenser för barnen där några barn har drabbats av ångestattacker, sömnsvårigheter, självskadebeteende, ätstörningar och svårigheter att hantera skolan. Föräldrarnas röster visar en ojämlig tillgång till stöd för våldsutsatta barn. Många gånger är tillgången till stöd beroende av föräldrarnas insats men flera föräldrar uppger att de saknar kunskap om var de kan söka stöd för sitt barn. Det kan resultera i mångåriga kamper för att erhålla stöd för barnet, men kan också innebära att föräldern får göra olika uppoffringar i sin vardag för att möta barnets behov. Intervjuerna visar en tydlig bild av att föräldrar söker ett mer synligt stöd för sina barn där professionella som möter våldsutsatta barn i olika sammanhang ska ha kunskap om vart de kan hänvisa familjen för rätt insats. Vidare önskar föräldrarna att stödet är holistiskt utformat så det ser till hela familjens behov. Föräldrarna vill ha kunskap om hur de ska möta sitt barn på bästa sätt.

Föräldrarnas röster bidrar med kunskap om hur stöd till familjer där våld mot barn förekommit kan förbättras.

Stiftelsen
Allmänna Barnhuset

Stiftelsen Allmänna Barnhuset är en statlig stiftelse med uppdrag att stödja metod- och kunskapsutveckling i syfte att stärka barn och ungdomar i socialt utsatta situationer. Vårt arbete utgår från FN:s konvention om barnets rättigheter (Barnkonventionen) och fokuserar på att öka kompetensen hos professionella som möter barn, genom att utveckla och sprida kunskap från forskning och praktik. Vi ger bland annat anslag till barn- och ungdomsforskning, driver egna utvecklingsprojekt, anordnar konferenser och seminarier samt ger ut böcker i aktuella frågor.

Läs mer om oss på www.allmannabarnhuset.se